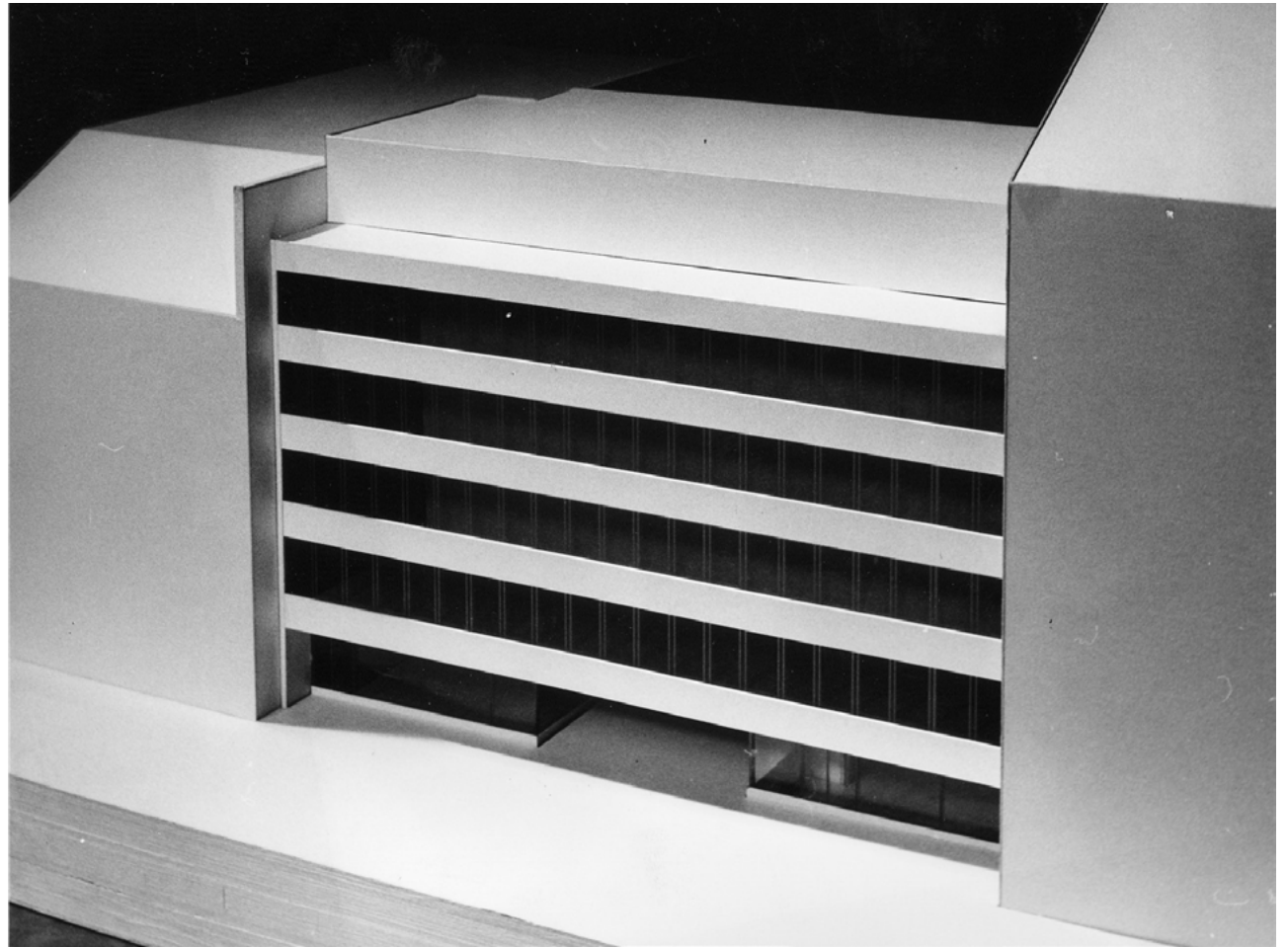

KOY KAUPPA-ALEKSI

Rakennushistoriallinen selvitys

Arkkitehtitoimisto Neva Oy 2022

KOY KAUPPA-ALEKSI rakennushistoriallinen selvitys 11.5.2022
Tekijä: Arkkitehtitoimisto Neva Oy
Arkkitehti Jurkka Pöntys
Julkaisun valokuvat ja piirustukset, ellei toisin mainita: Arkkitehtitoimisto Neva Oy
Kannen kuva: Tampereen kaupunki Työväenmuseo Verstas

PERUSTIETOLOMAKE

Kohde

Kiinteistö Oy Kauppa-Aleksi

Kohde on entinen työväen säästöpankin talo omalla tontillaan.

Rakennuksen ja sen käyttöön liittyvät muutokset

Rakennus on suurelta osin alkuperäinen, mutta pääasiassa 1990-luvulla on tehty sisätiloihin ja pääjulkisivuun muutoksia.

Nykyinen tontin omistaja

Kiinteistö Oy Kauppa-Aleksi,

Tontin koko on 1087 m², ja sen omistaa Kiinteistö Oy Kauppa-Aleksi

Kohteen rakennusoikeus

Kaavamerkinnän mukainen rakennusoikeus on 3681m².

Suojelutilanne

Rakennusta ei ole suojelu asemakaavassa, mutta se on arvoluokitettu luokkaan R IIIV (merkittävä, mutta alkuperäisyysaste vähentynyt).

Selvityksen tarkoitus

Kiinteistön omistaja on teettänyt selvityksen muutossuunnittelun tueksi.

Kiinteistötunnus 837-103-23-4

Osoite Aleksis Kiven katu 26 (alunperin Itäinen katu 26)

Liike- ja toimistorakennus

Suunnittelija

Kaija ja Heikki Siren

Rakennuttaja

Hämeen Työväen säästöpankki

Alkuperäiset suunnitelmat päivätty 1964

Alkuperäinen käyttö

Liike- ja toimistorakennus

Nykyinen käyttö

Liikerakennus

Laajuus

n. 3463 k-m²

Asemakaava

Tontilla on voimassa 22.1.1951 hyväksytty asemakaava nro 260. Tontilla sijaitsee kaavan mukaisesti seurakunnallista ja sosiaalista toimintaa palveleva rakennus..

Tonttia koskevia asemakaavamerkintöjä:

K Liike- ja toimistorakennusten korttelialue.

30 ap Tontin autopaikkamäärä.

pl-1 Merkintä osoittaa, että tontin autopaikkoja saadaan sijoittaa enintään 300m päässä olevaan pysäköintilaitokseen

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	6
HISTORIA	8
KYLMÄHALLIT	11
TYÖVÄEN SÄÄSTÖPANKKI	14
HTSP	16
TAMPEREEN KONTTORI	17
PANKKITALON ARKKITEHTUURISTA	19
ARKKITEHTUURIPARISKUNTA	22
KOHTEN ARVOTUS SIRENIEN TUOTANNOSSA	23
MYÖHEMMÄT MUUTOKSET	25
RAKENNUKSEN ARVO	30
LIITEPIIRUSTUKSET	31
LÄHDELUETTELO	44

JOHDANTO

Tämä selvitys on tehty kiinteistön omistajan toimeksiannosta, pohjaksi mahdolliselle muutossuunnittelulle. Selvityksen tarkoituksena on avata paikan historiaa kaupunginosan rakennetussa kulttuuriympäristössä sekä kaupunkikuvassa. Selvityksessä on keskitytty kohteen ajallisten kerrostumien läpikäymiseen. Tavoitteena on selvittää rakennuksen historia ja siinä tehdyt muutokset, sen nykytila sekä arkkitehtoninen, kaupunkikuvallinen ja historiallinen merkitys.

Selvityksen taustatietoina on käytetty kirjallisia lähteitä ja aiemmin tehtyjä selvityksiä. Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkiston, Tampereen eri museoiden ja paikallismuseoiden yhteisten tietopalvelu Siirin ja työväenmuseoiden arjenhistoria -sivuston lähteitä.

Tekstissä esitetyt vuosiluvut perustuvat piirustusten ja asiakirjojen päiväyksiin. Valmistumisvuodet on esitetty siltä osin kuin ne ovat olleet tiedossa. Rakennuksen historiaa tullaan käymään läpi kronologisessa järjestyksessä rakennus- ja muutosvaiheiden näkökulmasta.

Hämeen työväen säästöpankin talo on osa Tampereen keskustan umpikorttelirakennetta ja kaupunkikuvan osa keskustorilla. Rakennus on kokenut merkittäviä muutoksia niin sisä- kuin ulkoarkkitehtuurinsa osalta, eikä rakennuksesta ole tiettävästi tehty aiempia selvityksiä tai inventointeja, mikä osaltaan vaikuttanut työn laajuuteen. Kohteesta on ollut vaikea löytää dokumentteja, eri aikakausien vaiheiden ja muutosten jäljittämiseksi.

SELVITYKSIÄ

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998 -julkaisussa¹ on määritelty tyyppiarvoluokitukset, joissa ns. STS:n talo on listattu luokkaan R IIIv; tyyppiluokituksestaan rakennustaiteen osalta merkittävä, jonka alkuperäisyysaste on vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt. Rakennuksen arvoja rakennustaiteen osalta ei ole selvityksessä eritelty.

¹ Leskinen & Jaakola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, s. 13.

Selvitykseen laaditussa kohdealueen rakennusluettelossa esitetyt tyyppi- ja arvoluokitukset on poimittu Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998-julkaisusta:

1. Tyyppiluokitus

H= henkilöhistoria

I = innovaatio, tekninen kehitys

K = kulttuurihistoria

M= maisema, kaupunkikuva, ympäristökokonaisuus

R = rakennustaide

2. Arvoluokitus

I = suojeltu lailla tai asemakaavalla.

Iv = suojeltu lailla tai asemakaavalla, alkuperäisyysaste vähentynyt.

II = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste suuri.

IIV = erittäin merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt.

III = merkittävä, alkuperäisyysaste suuri.

IIIV = merkittävä, alkuperäisyysaste vähentynyt tai ympäristökokonaisuus kärsinyt.

HISTORIA

Tampereen kolmannessa kaupunginosassa, 23. korttelissa sijaitsevan tontin historia ulottuu jo 1700-luvun loppuun, mikä on nähtävissä maanmittari Daniel Hallin 1775 Tammerkosken kauppalasta tehdystä karttaluonnoksesta. Kartassa on hahmotettavissa mm. Tampereen kartanon sijainti nykyisen Vanhan kirjastotalon kohdilla, Tammerkosken ylittävä silta, keskustori ja korttelit, jossa kohdetontti sijaitsee. Kauppakatu oli Tampereen perustamisen aikoihin pääkatu, jossa sijaitsikin kaupungin kauppiaiden liiketilat. Vuonna 1779 Hall päivitti kaavakarttaa Tammerforsin kaupungin (Tammerkosken eli Tampereen) perustuskirjan allekirjoituksen yhteydessä. Tässä vaiheessa kaupunki ei ollut vielä toteutunut kaavan mukaisena, eikä maita oltu jaettu. Tässä kaavakartassa huomionarvoinen ero on Hämeenkadun lisäys Kauppakadun lisäksi Keskusaukiolle johtavana reittinä, vaikka Kauppakatu tuleeikin toimimaan kaupungin pääkatuna vielä 1800-luvun lopulle saakka.

Selvityksen kohteena oleva alue sijaitsi kahden tontin välissä (nrot 19-20) vuonna 1780, kun maanmittaaja Jean Limon päivittää kaavakarttaa ja pilkkoo aiemmin esitettyjä korttelin kokoisia tontteja pienemmiksi. Tontitus muuttaa alueen korttelirakennetta ja tuo torin ympärille peräti neljä eri kirkon tonttia.

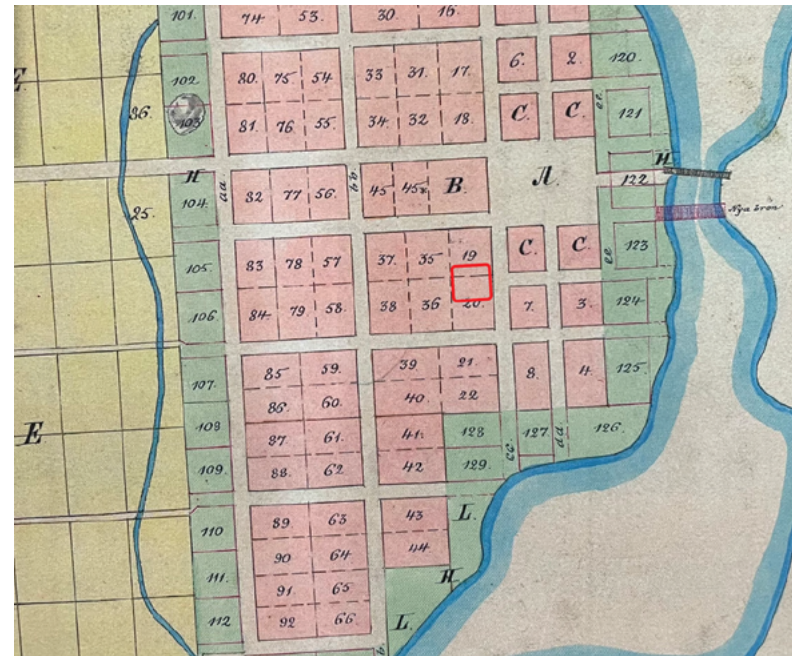
Vuonna 1805 Gustaf Adolf Tuderus päivitti jälleen kaavakarttaa, ja tässä versiossa nähdään ensimmäisen kerran Tammerkosken ylittävä silta Hämeenkadun jatkumona. Vuoden 1866 kaavakartassa (Ernst Bernhard Lohrmann) Hämeenkadun rooli pääkatuna alkaa hahmotua selvästi Kauppakatuun verrattuna, kun Hämeenkatua on levennetty ja kadun reunuksille on lisätty puuistutuksia.

August Wilhelm Ahlbergin suunnittelemaan vuoden 1882 kaavakarttaan on lisätty olemassa oleva kaupunkirakenne rakeisuutena, mikä ensimmäistä kertaa kertoo Tampereen kaupungin rakennetusta kaupunkirakenteesta. Tällöin kohdetontti erottuu kartalla nykyisen kokoisena, numerolla 49, ja tontilla on havaittavissa useampi pienempi rakennus. Kartassa Hämeenkadun rooli pääkatuna on jo selvää.

Yllä: Daniel Hallin vuonna 1775 tekemässä kartta, johon selvityksen kohteena oleva alueen sijaintia on arvioitu.

Alla: Gustaf Adolf Tuderuksen kartta vuodelta 1805.

Yllä oikealla: 1882 Ahlbergin tekemä "Pintakartta Tampereen kaupungin yli", jossa näkyy toteunut kaupunkirakenne.

Alla oikealla: 1908 Tampereen kaupungin rakennuskonttorin laatima Asema- ja aluekartta.

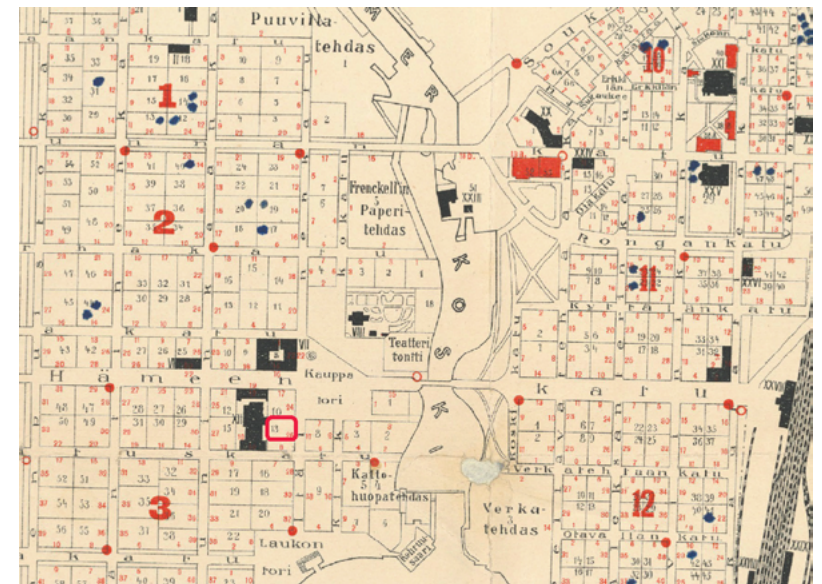
Kyttälän kaavoitus, joka näkyy vuoden 1887 kaavakartassa, lisäsi entisestään Hämeenkadun merkitystä, kun kadun rooli Hämeensillan jatkumona Kyttälän puolella vahvistui suorana reittinä rautatie-asemalle. Tiivis kantakaupunki oli tässä vaiheessa alkanut rakentua Hämeenpuiston länsipuolelle. Vuoden 1896 Lambert Pettersonin kaavakarttaan tonttinumerointia uudistettiin, kun Petterson loi kaupunkiin uuden tontti- ja kaupunginosajärjestelmän. Tällöin kohdetontin tonttinumero muutettiin 13.²

Seuraavassa vaiheessa ydinkeskustaan kauppakortteliin toteutui vuonna 1901 Arkkitehti Hjalmar Åbergin suunnittelema kauppahalli, Tampereen rakennuskonttori Oy:n rakennuttamana. Hallin tarve oli ilmeinen suureksi paisuneen säännöstelemättömän torikaupan johdosta.

Kauppahallien valmistumisen aikaan silloisen Itäisen kadun nro 26 Hallituskadun puoleisella eteläisellä osalla tonttia toimi vaskenvalaja Wikström. Vaskenvalajan tontin ja tulevan Commercen talon välissä oli puutalo, josta ei löydy mainintoja. Rakennus näkyy keskustorin markkinoista otetuissa kuvissa, ja se on ollut matala puurakenteinen, ajalleen tyypillinen asuinrakennus ilmeisesti 1800-luvulta. Rakennus erottuu myös kartalla esitetyssä kaupunkirakenteessa. Kyseinen talo pakkohuutokaupattiin 1900-1901, ja sille rakennettiin Tampereen rakennuskonttori Oy:n toimesta kylmät kangashallit.

Lars Sonckin vuonna 1908 laatimassa kaavakartassa, johon merkittävät rakennukset on mustattu ja merkitty, kohteen XII selitteenä on "kauppahallit", koska tuolloin puretun talon tilalle on tehty Schreckin suunnittelemat kangashallit.

² Olli Helen ja Jouko Seppänen: Tampere kartalla, Tampere-seura 2015.

KIINTEISTÖNMUODOSTUS

Kiinteistönmuodostuksen historia kertoo, että kohdetontti on ollut osa Tammerkosken vanhaa tilaa (837-599-1-0), josta se on lohottu 1800-luvulla numeroksi 103-23-13, eli korttelin 23 tontiksi 13. Tontti on rekisteröity korttelin 23 osaksi nro 1013 vuonna 1945, joka viittaa siis tontteihin nrot 10 ja 13. Tontti muodostettiin edelleen vuonna 1964 numerolle 3013- tontiksi "13C". Nykyinen kiinteistötunnus on viimeisimmän asemakaavanmuutoksen jälkeen annettu vuonna 1977. Yhteisseinärasitteita perustettiin vuonna 1932, mutta ne kirjattiin rekisteriin vasta vuonna 1957. Vuonna 1964 perustettiin rasite Commercen talon hyväksi, autojen pysäköintiä varten, sekä seinäaukkorasite myöhemmin tehtyjen muutosten johdosta 1992 sekä vuonna 2002 johtoja sekä kulkuyhteyksiä varten.

Alla Kauppatorin markkinat vuonna 1900, jossa näkyy että puutalossa oli ainakin kaksi sisäänkäyntiä ja kaksi savupiippua, oletettavasti kahden perheen talo. Kuvaaja Werner Gestrin, Tampereen Siiri kuva-arkisto.

Yllä: Rakenteilla olevat kangasahallit 1901, Kuvaaja William Lomax, Tampereen Siiri kuva-arkisto.

KYLMÄHALLIT

Hyvin pian kauppahallien valmistumisen jälkeen Tampereen Rakennuskonttori Oy osti Commercen ja Wikströmin välisen tontin pakkohuutokaupassa vuonna 1901.

Arkkitehti Georg Schreckin suunnittelema kauppakeskus avattiin 28.1.1902. Katettu, avoseinäinen kylmä basaarimainen rakennus oli jaettu 28 kojuun, joista myytiin vaatteita, jalkineita ja monenlaista rihkamaa. Kojuissa oli tiski ja pieni veräjä. Myymäläkäytävä oli noin metrin pihaa ylempänä. Varastotilat sijaitsivat kellarikerroksessa maan alla.

Myyntikojut olivat vuokralla. Lämmittämättömät myymälät olivat auki ympäri vuoden. Talvisin myyjät käyttivät avopäisiä sormikkaita ja huo-

Yllä vasemmalla: Georg Schreckin suunnittelema kylmä kangashalli vuodelta 1902, E.M. Stafin ottamassa valokuvassa uusilla 1938 lisätyillä metalliporteilla vuonna 1951.

Oikealla ylempänä: Kangashallit noin vuoden 1958 jälkeen, kuvassa uudenkarhea Moskvitsh 407 (1958-1964).

Alla talvinen kuva kylmistä kangashalleista, asiakkaat talvivaatteissa.

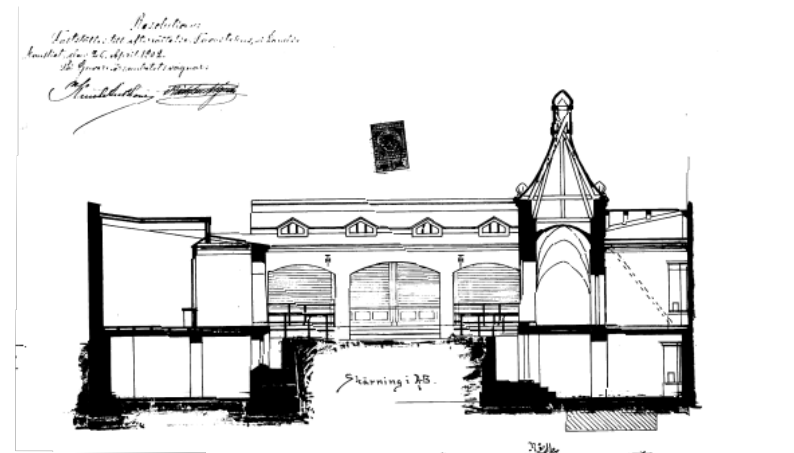

Yllä vasemmalla: Kangashallien tyhjentäminen vuonna 1964.

Kuva Tampereen Siiri kuva-arkisto.

Alla vasemmalla: Kangashallit noin vuoden 1960 jälkeen, kuvassa uudenkarhea Moskvitsh 407 (1958-1964). Huomaa myös Mercedes W187 kaappariovilla, todennäköisesti vm-52. Takimmaisena uusi Ford Taunus P3, joka esiteltiin vuonna 1960. Kuva Tampereen Siiri kuva-arkisto.

Alla: Kangashallien leikkauskuva. Georg Shreck 1902. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto

patossuja. Kylmähallit olivat erityisesti maaseudun asukkaiden keskeinen ostospaikka. Kaupungin vaatturit hakivat kangaspakkansa hallista ja toivat valmiita pukuja, housuja ja takkeja myyntiin. Vaatteiden sovittaminen hoidettiin keskellä käytävää tai kojun perällä. Honkosen vaateliikkeen sovituskopissa oli jopa pieni ritilälämmitin.

Kylmähallien omistajaksi tuli vuonna 1910 kauppias Gustaf Lindberg, jonka leski Josefina Lindberg emännöi hallia vuoteen 1926. Sen jälkeen jatkoivat heidän perillisensä. Rakennukset säilyivät aina toukokuuhun 1964 asti, kunnes ne purettiin.¹

4 Tampereen museot: Siiri-valokuva-arkiston luonnehdinta <http://siiri.tampere.fi/displayObject.do?uri=http://www.profiun.com/archive/Archive-Object-2A4FFD6A-877F-C797-FF2D-A864BEE3934F>

Georg Schreckin suunnittelema kylmä kangashalli vuodelta 1902, kuva tyhjennyshetkeltä hetki ennen purkamista 28.4.1964.
Kuvan lähde:Tampereen Siiri valokuva-arkisto.

TYÖVÄEN SÄÄSTÖPANKKI

Työväen säästöpankki tarkoittaa Suomessa 1900-luvulla toimineita säästöpankkeja, joiden toiminnan taustalla olivat työväenliikkeen periaatteet ja tavoitteet. Työväen säästöpankkeja perustettiin 1900-luvun alussa eri puolille Suomea. Niiden kesken vallitsi läheinen yhteys heti alusta lähtien. Pankkien yhdistymisestä keskusteltiin vuosikymmenten ajan useaan otteeseen. Kun automaattinen tietojenkäsittely tarjosi mahdollisuuden toimintojen yhdistämiseen, yhtä lukuun ottamatta kaikki työväen säästöpankit liittyivät yhteen Suomen Työväen Säästöpankiksi 1971.² Työväen säästöpankit lakkasivat toimintansa itsenäisinä pankkeina 1992 pankkikriisin aikaan.

Työväen säästöpankit olivat toimintansa varhaisempina aikoina lähes yksinomaan työväestön ja sen järjestöjen rahalaitoksia. Helsingissä asiakaskunnassa oli aluksi erityisen paljon rakennustyöläisiä. Teollisuustyöväen ja sittemmin palvelualoilla toimivien osuus kasvoi ajan myötä. Myöhempinä aikoina, varsinkin 1960-luvulta lähtien, toimihenkilöiden osuus asiakkaista kasvoi. 1980-luvulla saattoi Suomen Työväen Säästöpankki todeta, että pankki oli leimallisesti työikäisten palkansaajien pankki. Suuri osa asiakaskunnasta oli ammatillisesti järjestäytyntä työväestöä.³

Suomeen oli jo vuodesta 1822 alkaen perustettu lukuisia säästöpankkeja. Näiden tarkoitus oli luoda mahdollisuus säästämiseen erityisesti työväestölle ja vähävaraisille. 1900-luvun alussa säästöpankkien asiakaskunnasta valtaosa olikin työväestöä, palveluskuntaa, torppareita ja maanviljelysväkeä.⁴

Työväen säästöpankkien perustaminen tuli ajankohtaiseksi työväenliikkeen perustamisen (v.1884) ja yleisen toiminnan järjestäytymisen ja

2 Lyytinen, Eino: Työväen pankki. STS ja sen edeltäjät 1909–1984, s. 435. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 1983

6 Lyytinen, s. 11, 436

4 Lyytinen, s. 19

radikalisoitumisen myötä. 1900-luvun alussa aktivoituvan poliittisen liikehännän ja työväenyhdistysten ja Suomen työväenpuolueen perustamisen v. 1899 myötä koettiin, ettei työväki voinut perustaa liikeyrityksiä kapitalistien rahoituksen varaan, koska nämä voisivat käyttää sitä aseenaan työväkeä vastaan. Poliittinen tilanne myös kärjisty v.1905 suurlakon jälkeen niin, etteivät työväenliikkeen järjestöt ja yritykset saaneet lainaa porvarillisten piirien hallinnassa olevista pankeista ainakaan samassa määrin kuin aikaisemmin. Kun säästöpankkien perustamisen syynä oli ollut säästämisen edistäminen, työväen säästöpankkien perustamisen lopullinen sysäys oli oman viiteryhmän lainansaantimahdollisuuksien parantaminen. Koska liikepankin perustamiseen vaadittu pääoma oli liian korkea, päädyttiin säästöpankkiin muotoon, jossa pääomavaatimus oli vähäisempi.⁵

Ensimmäiset työväen säästöpankit perustettiin 1908-1909.

Hämeen Työväen Säästöpankki (HTSP) perustettiin 1914. Pankin edeltäjä oli vuonna 1900 perustettu Tampereen Työväenyhdistyksen säästökassa. Itsenäistymisen jälkeen yhteiskunnassa saatiin aikaan

5 Kuusterä, Antti: Aate ja raha - Säästöpankit suomalaisessa yhteiskunnassa 1822–1994, s. 165–166. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 1995

Kassatietojärjestelmä Burroughs B-3500 edusti pankin oman ilmoituksen mukaan pisimmälle kehitettyä tietokonetekniikan pankkisovellutusta koko maailmassa. Kuvassa kassanhoitaja Annikki Luoma "pankkirobotin" äärellä. Tampereen Työväenmuseon arkisto.

työehtosopimuksia koskevat lait, ja kun niitä seurasivat korkea työtömyysaste opetti se kansalaiset säästäväisiksi. Työväen säästöpankit luotottivat pulaan joutuneita työväenyhdistyksiä ja ammattiliittoja. Talletusten kasvu alkoi jo ennen sotia, ja jatkui niiden jälkeen vahvana, jopa 30%:iin vuodessa. Tätä seurasi voimakas kaupungistuminen ja asuntorakennustoiminta. Pankkikonttorit yleistivät muuallekin kuin vain suurimpiin kaupunkeihin uusien "Burroughs" B-3500-kassankuitauskoneiden ansiosta.

Virkailija näppäilee tapahtuman vierellä olevaan päätietokoneeseen ja sijoittaa siihen tositteen sekä säästökirjan. Parin sekunnin kuluttua tietokonekeskuksesta saapuu vastaussanoma, jolloin tapahtuma on keskustietokoneessa rekisteriöity ja päätietokone automaattisesti kuittaa säästökirjan ja myös panotositteen. Merkittävää on, että päätietokone merkitsee tällöin kirjaan myös mahdollisesta kirjasta puuttuvat viennit. Jos siis asiakkaan tilille on äskettäin tullut palkka, eläke, lapsilisät tai muita toistuvaissuorituksia, järjestelmä vie ne automaattisesti kirjaan, ilman, että virkailijan tarvitsee etsiä näitä vientejä tilikortilta tai listoilta. Tampereen Työväenmuseon arkisto.

Rakennusliike Veikko Matikaisen Hämeen työväen säästöpankin rakennustyömaa talvella 1964-1965, kuvassa erottuu Potain-merkinen ranskalainen torninosturi. Putkityöt teki Radiator, Sähkötyö teki sähköt, hissit ja ilmastointi tulivat Valmetilta, kupariputket Outokummulta, valmisbetonin toimitti Betonisora Oy ja kattotyöt teki Oy Ikopal Ab. Tampereen Työväenmuseon arkisto.

Yllä rakennustyömaa talvella 1964-1965, kuvassa edellisvuoden Bedford TJ 5ton 214/300cid bensakuormuri , jota valmistettiin aina 80-luvun puoliväliin asti. Tamperen työväenmuseon arkisto.

HTSP

Merkittävä tapahtuma Hämeen työväen säästöpankille oli oman pääkonttorin rakentaminen, koska pankki oli toiminut vuokratiloissa koko siihen astisen olemassaolonsa ajan. Vuokralaiskausi oli hidastanut pankin talletuskasvua, sillä oma pankkirakennus näkyi kaupunkikuvassa aivan eri tavalla ja antoi vakavaraisuudestaan luotettavamman kuvan. Oman pankkitalon rakentamisen myötä myös talletusten määrä kasvoi ja ylitti useimpien muiden rahalaitosten kasvuprosentit. Talletukset lähes kaksinkertaistuivat (kasvu 99,6%).⁶

1965 alkaen säästötilille tehdyille talletuksille sai korkoa peräti 4,5%, joka mahdollisti myös shekkien käytön. Korkeakorkoisilta tileiltä sai 6%:n koron. Pelkältä shekkitililtä ei saanut korkoa, mutta niillä nosto-oikeus oli rajaton, ja shekkitilit olivat aina verollisia toisin kuin muut tilit.⁷

Säästöpankit kasvoivat koko 1960-luvun ajan aggressiivisesti, ja konttoreita perustettiin jokaiseen merkittävämpään kauppalaan ja taajamaan. Pelkästään Tampereella ja Nokiella konttoreita oli yhteensä 11 kappaletta. HTSP liittyi Suomen Työväen Säästöpankkiin 1971 Myöhemmin suuri osa säästöpankeista muodostivat v. 1970 Suomen Työväen säästöpankin (STS-pankin).

⁶ Eino Lyytinen; Työväen pankki, STS ja sen edeltäjät 1909-1984.

⁷ HTSP:n vuosikertomus 1965

Oikealla pankkien julkisivumainosten uusiminen pankkien yhdistyessä 1970. Huomaa VW T2 Kastenwagen 1967-71 (Kuva: Työväenmuseo Verstaas).

TAMPEREEN KONTTORI

Rakennuksen valmistuessa se oli pankille merkkitapaus, mutta toisaalta se oli vaikea tapaus eri lehdistöille, joka oli 1960-luvun puoliväliin mennessä vahvasti kahtiajakautunut. Vapaammat sanomalehdet eivät kovin paljoa noteeranneet työväen pankin uutta konttoria, ja vastaavasti vasemmistolaiset lehdet hieman hämmentyneinä selostivat uuden konttorin hienoista materiaaleista.

”Valoa ja väljyyttä, HTSP:n uusi kahdeksankerroksinen toimitalo käytössä: Carraran marmoria, sisäkatoissa punapyökkiä, hillittyjä kangaspintoja ja paksuja mattoja, valoa ja väljyyttä sekä hyvin jäsenneltyä tilaa... Lastenosasto, kovan rahan laskijakone, viisi kassakuittauskonetta, näyttelyhuone... 1100 neliometriä tonttia Tampereen keskustorin äärellä, tilavuutta koko talossa 16500 kuutiometriä, kerroksia kaksi maan alla ja kuusi maan päällä...”

Ennen paikalla ollut tamperelainen erikoisuus, ”kylmähalli” siirtyi aikalaiskuvauksen mukaan ns. menneen ajan muistojen joukkoon, tilalle kohosi nykyaikainen, tyylikäs pankki- ja virastotalo. Talosta pankin käyttöön tuli noin 1500m², Tampereen työvoimapiirille virasto- ja toimistotilaa noin 1200m² ja Lasi-Koisolle sekä Leivon Leipomolle lii-
ketilaa noin 300m². ”⁸

HTSP:n toimitusjohtaja, varatuomari K. Honkasalo oli luonnollisesti tyytyväinen. Hämeen työväen Säästöpankki osti tontin vuoden 1961 joulukuussa ja rakennusliike Veikko Matikainen pääsi aloittamaan työt vuoden 1964 syyskuussa. Arkkitehtonisen ratkaisu ytimenä oli pankkisalin sijoitus korkean keskushallin ympärille. Liikenne rakennukseen jakautui kahtia, edestä pankkiin ja virasto- sekä liiketiloihin ja vastakkaiselta puolelta alla sijaitseviin paikoitus- ja varastotiloihin. Virastotilat sijaitsevat kaksoiskäytävätyyppisessä paksuhkossa (16,5m) rakennusrungossa.

Pankki sijoittui alunperin kolmeen kerrokseen. Alimpana maan alla

⁸ Kansan Lehti 27.9.1965:Valoa ja väljyyttä

HTSP:n eli Hämeen Työväen säästöpankin vuosikatselmuksen kansi. Tampereen Työväenmuseon arkisto.

Vasemmalla rakennustyömaa perustusten valamisen aikaan 1964-1965. Kuvasta erottuu hyvin autorampin muottirakenteet. Tampereen työväenmuseon arkisto

olivat pankkiholvit, maantasossa pankkisali ja toisessa kerroksessa toimistohuoneet. Pankin kalusteet olivat hyvin modernit, ne valmisti Oy Boman kaluste. Kuudennessa kerroksessa sauna, ja kaksi vierashuoneistoa.

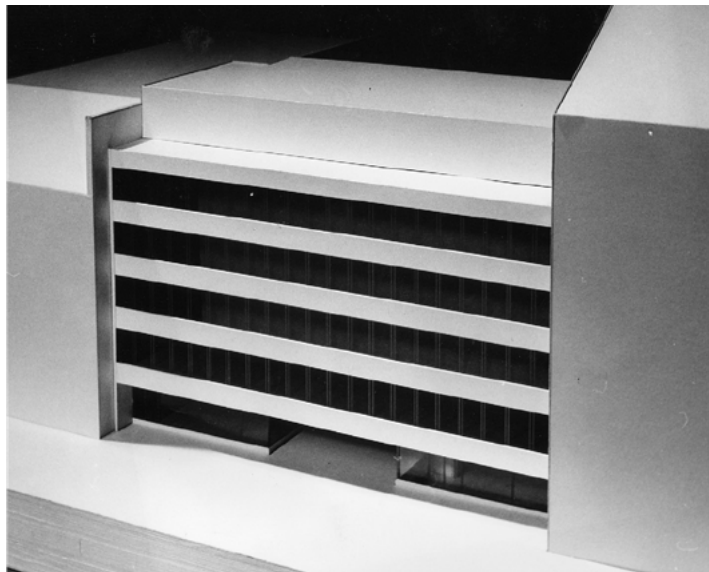
Rakennukseen tuli iso näyttelyosasto, jossa tapahtui säännöllisesti. Näyttelyt eivät aina liittyneet konttorin varsinaiseen toimintaan, vaan niitä järjestivät mm. tamperelaiset lehtivalokuvaajat, matkailujärjestäjät, erilaiset taide- ja kamerakerhot ym. Näyttelyissä tuli käymään erityyppisiä hallituksia sekä päättäviä elimiä, eli kyseessä oli tärkeäksi noteerattu kohde, ei pelkkä pankkikonttori.

Pääkonttorin siirryttyä uuteen toimitaloon palvelut parantuivat ja monipuolistuivat. Pankkitekniikkaan panostettiin uusilla National-kassankuittauskoneilla, sekä Rostello kovan rahan laskijakoneilla. Tal-lelokseropalveluita tuli sisäänkäynnin yhteyteen noin 10 m². Lisäksi pääoven viereen sijoitettu yökassasäilö palveli vuorokauden ympäri aikansa uutena ilmiönä.

Hämeen Työväen Säästöpankin pääkonttorin uuden toimitalon julkisivu hohtaa kuparia ja Kotkan punaista graniittia. Työt vuokratuissa liiketiloissa olivat vielä kesken, kun pääkonttori avasi uuden talonsa ovet 27.9.1965. Tampereen Työväen museon arkisto.

Vasemmalla pankin henkilökunta avajaispäivänä. Toimitusjohtaja Honkasalo vasemmanpuoleisin etualalla olevista miehistä. Tampereen työväen museon arkisto.

PANKKITALON ARKKITEHTUURISTA

Entisen STS:n pankkitalo rakennettiin Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Sirénin suunnitelmien mukaisesti. Pankkitalossa eri toiminnot sijaitsivat kahden kerroksen lävitse ulottuvan keskushallin ympärillä. Alemmassa kerroksessa olivat asiakaspalvelutilat, ylemmässä toimisto-ohuoneet ja näyttelytilat. Neliömäinen avara keskuhalli sai valonsa kattoikkunoista. Hallin valoisuutta lisäsi Carraran marmoria oleva lattia, ja kokonaisuus loisti keskustorille asti valoisana. Julkisivat tehtiin Kotkan punaisesta graniitista.

KAIJA JA HEIKKI SIRENIN MINIMALISMI

Katri "Kaija" (o.s. Tuominen) ja Heikki Sirenin minimalistisen arkkitehtuurin juuret ovat 1940-luvun pula-ajassa, ja pyrkimyksessä taloudellisuuteen. Sirenit kuitenkin kehittivät arkkitehtuurinsa selkeäksi ja

Yllä: Hämeen Työväen Säästöpankin pienoismalli kuvaa Sirenien rationaalisen arkkitehtuurin ajatuksen. Tampereen Työvänmuseon arkisto.

Oikealla Pankkitalo toiminnassaan uutena. Vuonna 1965 käytössä oli vielä National-kassakoneet. Tampereen Siiri kuva-arkisto.

mahdollisimman kevyeksi rakenteiltaan. He olivat tehneet töitä yhdessä jo opiskeluajoista lähtien, jossa heidän opettajanaan oli toiminut Heikin isä Johan Sigfried Sirén (joka kirjoitti nimensä heittomerkillä).

Pyrkimyksessä pelkistetty ulkoasu ja materiaalit liittyivät sirouden tavoitteluun mittasuhteita hyödyntäen. Jälkeenpäin pyrkimystä on kuvattu redusointi- sanalla jolla pelkistetään, muunnetaan, rajoitetaan ja supistetaan. Sirenit pyrkivät arkkitehtuurissaan ajattomiin perusasioihin. Johan Sigfriedin ja Heikin yhteistyön tärkeimpiä töitä olivat kilpailutyöt Varkauden kauppалantaloksi sekä 1949 Etelärantaan. Heikki oli voittanut edellisenä vuonna Rovaniemen kirkkokilpailun ja yhdessä Kaijan kanssa he saivat toisen palkinnon Otaniemen asemakaavakilpailussa. Sirenit (ilman heittomerkkiä) perustivat oman toimiston 1949 jatkaen isänsä Johan Sigfried Sirénin työtä. Myöhemmin Heikin ja Kaijan poika Jukka on jatkanut vanhempiensa toimistoa, joka 1984 vaihtoi nimensä Siren arkkitehdit Oy:ksi. Perhepiiriissä jatkuneen ark-

Vasemmalla: Keskushallin tunnelmaa avajaispäivänä vuonna 1965. Pankinjohtaja Honkasalo yläkerran kaiteen ääressä.

Alla Konttorin sisäänkäynnin sisäänveto avasi pankkisalın Aleksis Kiven kadulle, hohtaen valkoista marmoria.

Yllä: Hämeen Työväen Säästöpankin pankkisaliin oli sijoitettuna Boman Oy:n tyylikkääät teräspankikalusteet, jotka olivat tunnettuja mm. siitä, että tuotteiden laatu kelpasi jopa keisarikunnan elitiille; nimittäin Pietarin Astoria-hotelli, ja Moskovan rautatieaseman keisarikunnan odotushuone olivat samoihin aikoihin Bomanin kalustamia. On hyvin todennäköistä, että tämä on ollut vaikuttamassa vasemmistolaisen työväen säästöpankin kalustehankintoihin. Työväen arkisto.

kitehtitoimiston vuosisatainen perinne on harvinaista. Kaija ja Heikki profiloituivat kilpailujen voitoilla joita tuli lukuisia 50- ja 60-luvuilla. Heidän töistään peräti kuusi oli "Suomi rakentaa 2"-näyttelyssä vuonna 1958. Sirenit olivat erityisen taitavia liikenteen ohjaajia ja tilaratkaisun tekijöitä, kuten muut aikansa modernistiset arkkitehdit. He suunnittelivat lukuisia rakennuksia Tapiolaan sekä mm. ns. Servin mökin, Kansallisteatterin pienen näyttämön, Lahden konserttitalon sekä Otaniemen kappelin ja Oriveden kirkon. Kansainvälisesti tehtyjä suurempia töitä olivat Lintzin konserttitalo 1962 sekä Bagdadin konferenssipalatsi 1978. Sirenit itse määrittivät jälkeensä, vuonna 1981 ohjenuorakseen perinteisen japanilaisen arkkitehtuurin, sen tilan tunnun ja sodan-

jälkeisen brasilialaisen arkkitehtuurin ja yksittäisensä suunnittelijana Mies van der Rohe arkkitehtuurin.

Sirenien arkkitehtuurissa puun käyttö on usein hyvin erotettavissa, myös teollisen ja liikekaupallisen rakentamisen yhteydessä. Yhteistyö Puutalo Oy:n kanssa 50- ja 60-luvuilla oli keskeinen vaikutteiden kannalta. Jälleenrakennuskauden lapsina heillä oli myös omakohtaista kokemusta puun käytöstä. Myöhemmin puun käyttö veneilyssä korosti materiaalin tärkeyttä suomalaiskansalliseen tapaan. Erityisesti Heikki perehtyi purjevenesuunnitteluun ja rakennutti oman veneen.⁹

⁹ Kaikki ja ei mitään Arkkitehdit Kaija + Heikki Siren.

Yllä: Hämeen Työväen Säästöpankki uutena, huomaa vuoden 1964 Toyota Crown.

ARKKITEHTUURIPARISKUNTA

Nykyään on tunnistettu tosiasia, että useat ns. suuret toimistot ja kuuluisat suomalaiset arkkitehdit saavuttivat saavutuksiaan aviopuolisojensa kanssa, ja usein myös heidän ansiostaan (vrt. Wivi Lönn ja Armas Lindgren, Aino ja Alvar Aalto). Aikalaisarvostukset varsinkin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä korostivat miesten saavutuksia ja väheksyivät naisten roolia arkkitehtuurin alalla.

Kaija ja Heikki Sirenien työt ja toimiston menestys perustui vahvasti molempien osapuolten aktiivisuuteen ja ansioihin. Tätä korostaa myös se tosiasia, että toimiston nimessä Kaijan nimi on ensin. Nykypäivänä asiaan ei niin kiinnitä edes huomioita, mutta heidän toimintansa arkkitehtuurin menestyneenä tasa-arvoisena pariskuntana liittyi yleiseen tasa-arvon etenemiseen yhteiskunnassa 1960-luvulla. Selvityksen kohteena olevan rakennuksen suunnitelmakuvat on kuitenkin allekirjoittanut Heikki Siren.

Yllä: Säästöpankin perustamisjuhlissa näytteillä ollut Tampereen seudun mobilistien National -bussi joka on edelleen Mobilia museossa. Työväen arkisto.

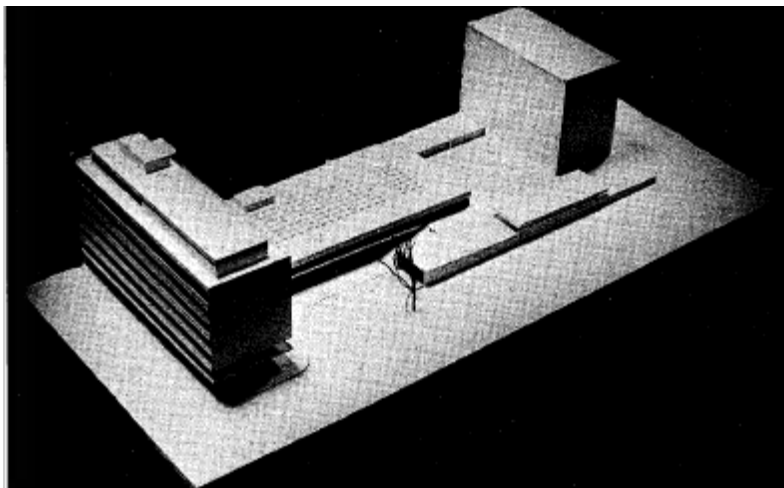
Läheltä ja kaukaa kävi vieraita HTSP:n 54. toimintavuonnakin tutustumassa pankin eri konttoreihin. Nokian kauppalanhallitus vieraili pääkonttorissa samaan aikaan, kun siellä oli taitelija Mauno Mattilan töiden näyttely.

Kahdeksannen valtakunnallisen matematiikkakilpailun järjestelyissä HTSP oli mukana sekä Tampereella että Nokialla. Kilpailussa Tampereella palkitut oppikoulujen viidesluokkalaisten saivat palkintonsa pääkonttorin avassa pankkialissa.

KOHTEEN ARVOTUS SIRENIEN TUOTANNOSSA

Kuvaavaa selvityksen kohteena olevan rakennuksen arvotuksessa Sirenien tuotannossa on se, että heistä tehdyssä Kaija + Heikki Siren arkkitehdit-kirjassa (1976), ei kohdetta esitelty valittujen kohteiden joukossa lainkaan. Rakennus sijoittuikin ajallisesti kirjassa esiteltyjen kotkalaisten pankkien, 1961 valmistuneen Kotkan Työväen säästöpankin ja 1971 toteutetun Kotkan seudun Osuuspankin väliin. Molemmissa on keskusaula, joka yhdistää rakennuksen eri osat toiminnallisesti. Arkkitehtuuriltaan 1961 toteutettu Kotkan työväen säästöpankki on läheistä sukua Tampereen työväen säästöpankille, koska molemmissa on samantyyppiset anonyymit nauhajulkisivut ja kattoikkunoilla luotu valoisa keskeisaula. Tampereen työväen säästöpankin julkisivut ovat punaista graniittia ja sisäjulkisivuiltaan kuparia, joka on varmasti uutena ollut uutena sähkökyvän kiiltävää ja pankkirakennuksen arvolle sopivaa.

Yllä Kotkan Työväen Säästöpankin pienoismalli (1961), jossa näkyy vahva yhtäläisyys myöhempään HTSP:n rakennukseen.

Alla vasemmalla: Kymmenen vuotta myöhemmin Sirenit käyttivät pankkirakennuksen materiaalina tiiltä pyöristetyissä muodoissa, mutta nauhajulkisivuisia.

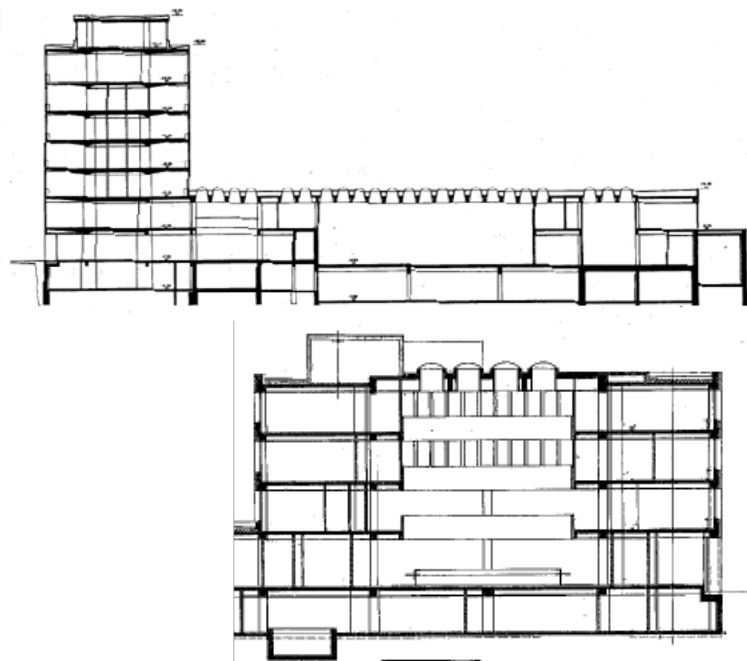
Oikealla Kotkan Säästöpankin (1961) ja Kotkan osuuspankin (1971) leikkaukset, jotka kertovat keskeisaulan olleen Sireni-
en arkkitehtuurissa olennaisessa osassa..

Kuvat: Kaija + Heiki Siren Arkkitehdit, Kustannusosakeyhtiö Otava 1976.

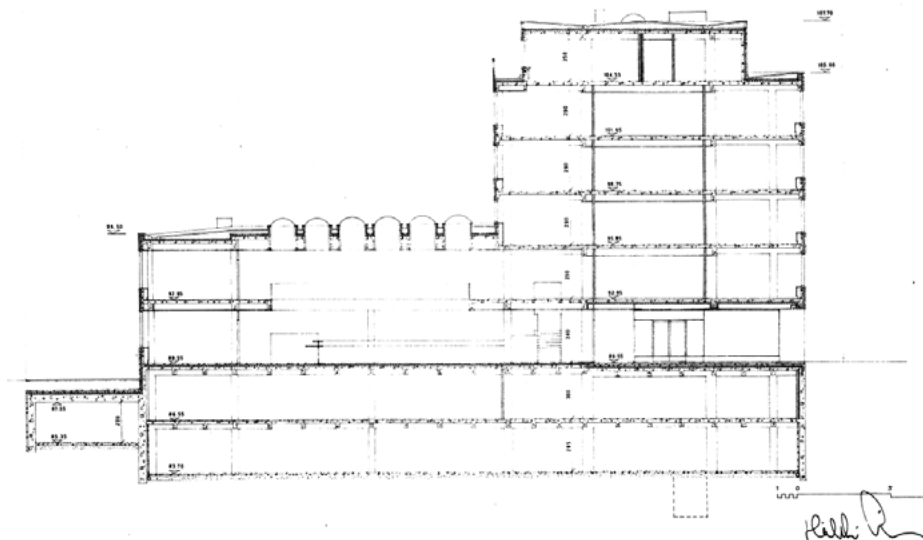
Vuonna 1971 toteutetussa Kotkan osuuspankkitalossa on aikakauteen nähden poikkeavasti punatiiltä. Kotkan osuuspankki poikkeaa merkittävästi Sireni-
en aikaisemmista töistä, ja vaikka emme voi olla varmoja materiaa-
livalinnan kaikista syistä, rakennus näyttää huomattavasti uudemmalta. Osuuspankin julkisivuna käytettiin tiiltä kymmenen vuotta ennen sen yleistymistä -vasta Pietilän vuonna 1975 julkaistujen arkkitehtuuripamflettien myötä tiiltä alettiin käyttää yleisemmin, Pietilän suunniteltua tiilisiä rakennuksia Hervantaan. Kirjoissa ainoa maininta Tampereen työväen säästöpankista on työluettelossa oleva rivi; "1965 Suomen Työväen Säästöpankki, Tampere." Rakennuksesta ei ole yhtään valokuvaa Sireni-
en tuotannosta kertovissa kirjoissa. Ainoa painettu aikalaiskuva löytyy Säästöpankin historiasta kertovasta Eino Lyytisen toimittamasta kirjasta Työväen pankki, STS ja sen edeltäjät 1909-1984.¹⁰

¹⁰ Kaija+Heikki Siren arkkitehdit 1976

Yllä: Pankkisali avajaispäivänä 27.9.1965. Kuva: Työväenmuseum Versta. Alla: Hämeen työväen säästöpankin leikkaus. Huomaa, että kuvat on allekirjoittanut Heikki Siren. Kaija + Heikki Siren Arkkitehdit 1964.

MYÖHEMMÄT MUUTOKSET

Sirenien piirustukset ovat Heikki Sirenin allekirjoittamia 22.7.1964. Piirustuksissa rakennus kuvataan liikerakennukseksi, jossa on ullakolla sauna omaa käyttöä varten. Asuntoja suunniteltiin kaksi huoneistoa, lupahakemuksessa kiinteistön omalle huoltohenkilökunnalle, mutta huoneistoista myöhemmin puhuttiin vierashuoneistoina.

Rakennelaskelmat teki Insinööritoimisto Kalevi Ahonen, varsinaiset rakennekuvat piirsi Insinööritoimisto Ahonen-Ilveskoski, ja niitä on päivätty loppuvuoden 1964 ajalle. Kattoholvien rakennekuvat valmistuivat 13.1.1965, jolloin rakennustyöt olivat jo pitkällä.

Rakennusaikaiset muutokset olivat melko vähäisiä. 21.7.1965 ylemmän kellarikerrokseen muutettiin varastotila "myyntinäyttely"-tilaksi, sekä 29.9.1965 myymälän kadunvarren toimistohuoneeseen tuli

Vasemmalla: Suomen työväen Säästöpankit yhdistyivät 1980-luvun alussa. Kuva vuodelta 1983, huomaa TEBOIL mainostekstit julkisivussa ja 1974-76 Citroen CX super. Kuva: Työväenmuseum Versta.

nut tavanomaisemmiksi liiketiloiksi. 1991 tehtiin kadun puolelle uusi sisäänkäynti Petri Pussisen suunnittelemana. Pussisen suunnittelema sisäänkäynti on myöhemmin muutettu mahtipontisemmaksi mainoslaitteineen sekä Lairto Oy:n että Teuvo Vastamäen suunnitelmien mukaisesti.¹¹

Pankkitoiminnan päättyttyä vuonna 1991 rakennukseen tehtiin isompia muutoksia. Arkkitehtikonttori Petri Pussinen laati suunnitelmat, joilla 1.kerroksen liiketilat laajennettiin, isoon pankkisaliin valettiin osittain uusi välipohja joka sijoittui samalla tavalla vinoon toisen kerroksen liiketilojen linjan kanssa. Uusiin sisäänkäynteihin tehtiin ajan hengen mukaiset postmodernistiset vinot tuulikaapit ja alkuperäinen sisäänvedetty sisäänkäynti maantasosta poistettiin. Kellarikerrokseen

Oikealla:
Uusi ilmanvaihtokonehuone talon katolla, Petri Pussinen 1995.

Alla
1991 tehdyt muutokset sekä kauppahallin, että pankkirakennuksen sisäpihan julkisivuihin yhdistivät rakennukset vinolla katoksella sekä pellityksin ja vaakaviivakoristein. Koko sisäpihan kattamista suunniteltiin myöhemmin, mutta sitä ei koskaan toteutettu.

11 Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998..

Vasemmalla:
Ylimmän kerroksen saunastolle tehtiin Matti Silvennoisen suunnittelema peltikate ja lasitus.

Vasemmalla alla:
1990-luvulla Koison liike-tilaan tehtiin uusi kaareva sisäporras, jolloin myös suoritettiin pankkisalin vino välipohja suorakulmaiseksi.

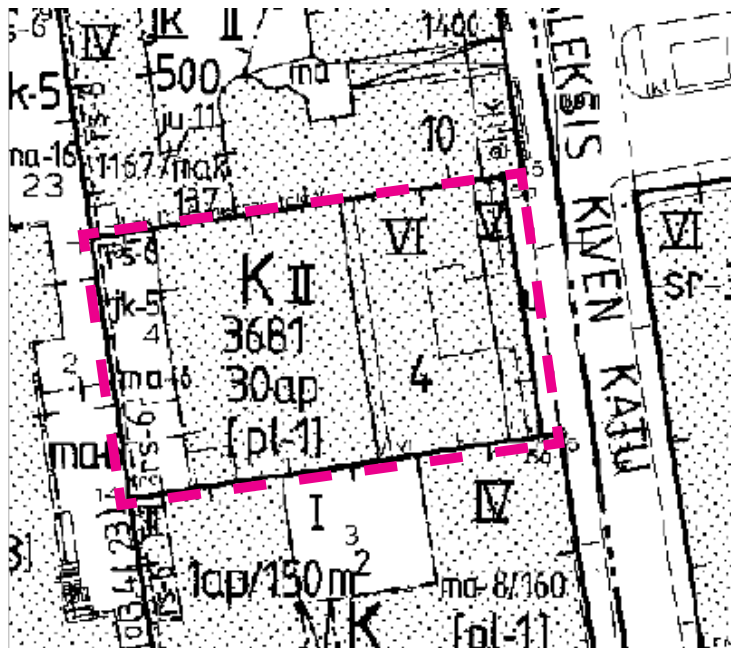
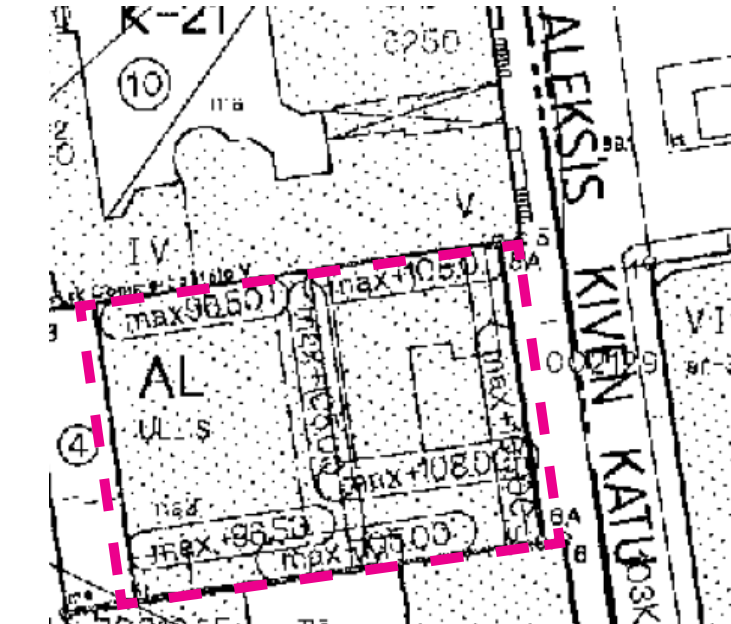
Oikealla:
Entinen pankkisali on rajattu lasiseinin ja pienentynyt uuden välipohjan ansiosta. Ravintola Astor on laajentunut vuonna 2022 kellari-kerroksen- ja ensimmäisen kerroksen pankkitiloihin. Ravintolan kabinettitilat rajautuvat Kiinteistö Oy Kauppa-Aleksin kaupakäytävään, entiseen pankkisaliin.

tuli "krouvi" anniskeluravintolan tilat, ja 2. kerroksessa tehtiin uusia käytäviä pienemmille liikekeskus-tyyppisille liiketiloille. Materiaaleina käytettiin alkuperäisestä poiketen arkista punaruskeaksi maalattua peltiä ja terästä. Liikerakennuksen kerrosalan lisäys em. muutosten johdosta oli 1. krs:ssa 96m² ja kellareissa 245m². Takapihalle tehtiin uusi ulkoporras sekä katettu kulkukatos kauppahalliin tontinrajojen ylitse, joiden johdosta tonteille perustettiin kulkurasite.

Loppuvuonna 1995 haettiin lupa uuden ilmanvaihtokonehuoneen rakentamiseksi sisäpihan katolle. Konehuoneen suunnitteli Arkkitehtikonttori Petri Pussinen ja se suunniteltiin huomiotaherättävän postmodernistiseen tyyliin muotoineen ja väreineen. Muilta osin muutettiin vinoja seiniä ja pankkisalia pienentänyt vino aukko suorakulmaiseksi. Uudeksi kerrosalaksi tuli yhteensä 3463 m².

Seuraavana vuonna muutettiin ylimmän kerroksen kattoparvekkeen teräs-lasikaiteet puu-lasikaiteiksi. Parvekkeiden kattamisen lisäksi tehtiin uutta kattoja ja pergolaa, ja katemateriaaliksi tuli muovipinnoitettu peltikate. Suunnitelmat teki edelleen Arkkitehtuuritoimisto Matti Silvennoinen Oy.

Vasemmalla: Tampereen 30.12.1982 hyväksytty asemakaava, jossa tontti oli liike- ja asuntokerrostalojen korttelialuetta. Alla 21.1.1999 vahvistunut asemakaavanmuutos, jolla tontti muutettiin Liike- ja toimistorakennusten korttelialueeksi.
Tampereen kaupungin arkisto.

Vuonna 1999 ravintola Astorin sisäänkäynti muutettiin Arkkitehtuuritoimisto Lairto Kyn suunnitelmien mukaiseksi. Kauppahallin välisen kujan kattamista suunniteltiin, ja jopa haettiin rakennuslupaa, mutta kattamista ei kuitenkaan toteutettu.

Hissit uusittiin Koneen hisseiksi vuonna 2004.

Seuraava iso muutos tapahtui vasta vuonna 2015 kun 2.kerroksen tiloihin tuli mm. Kuntosali "35plus" ja julkisivuun suunniteltiin rakennuksessa toimivia liikkeitä mainostava kehys sisäänkäynnin päälle. Mainoslaitteen suunnitteli rakennusarkkitehti Teuvo Vastamäki. Mainoslaite on edelleen paikallaan vaikka liikuntasali 35 plus on lopettanut toimintansa, aikaisempiin on tullut lisäksi YH-kodit joiden "kotosalla"-konsepti on lisätty julkisivuun. Osa toimitiloista oli tyhjänä 2022.

RAKENNUKSEN ARVO

Rakennuspaikka on aina ollut puristuksissa keskustorin kulmassa, ja siksi siihen valittu nauhajulkisivu toimiikin kontrastisena vastalauseena viereisille koristeellisille Commercen ja Palanderin taloille. Sen sisäänvedolla on pyritty myös erottumaan muista rakennuksista, ottamalla pankkirakennukselle omaa tilaa keskustorilta- omalla sisäänvedetyllä aukiolla ja sisäänkäynnillä.

Rakennuksen suurimmat arvot ovat Tampereen kaupungin keskustan liiketoiminnan kehittymisen kuvaajana, pankkitoiminnan erään vaiheen poliittisena ilmentymänä ja tehokkaan 1960-luvun arkkitehtuurin rationaalisena esimerkkinä mutta myös muuttuvan liike-elämän kuvaajana.

Alkuperäisen arkkitehtuurin muotokieli ja valitut materiaalit kuvastivat pysyvyyttä jyhkeän yksiaineisena graniittirakennuksena, ikkuna-detallien kuparointi ja kahden kerroksen korkuinen keskushalli henki pankkien valtaa ja uskoa uuteen vanhan ajan korvaajana. Kattoikkunat tekivät pankkisalista valoisan, joka korostui lattiamateriaalina käytetyn valkoisen marmorin ansiosta.

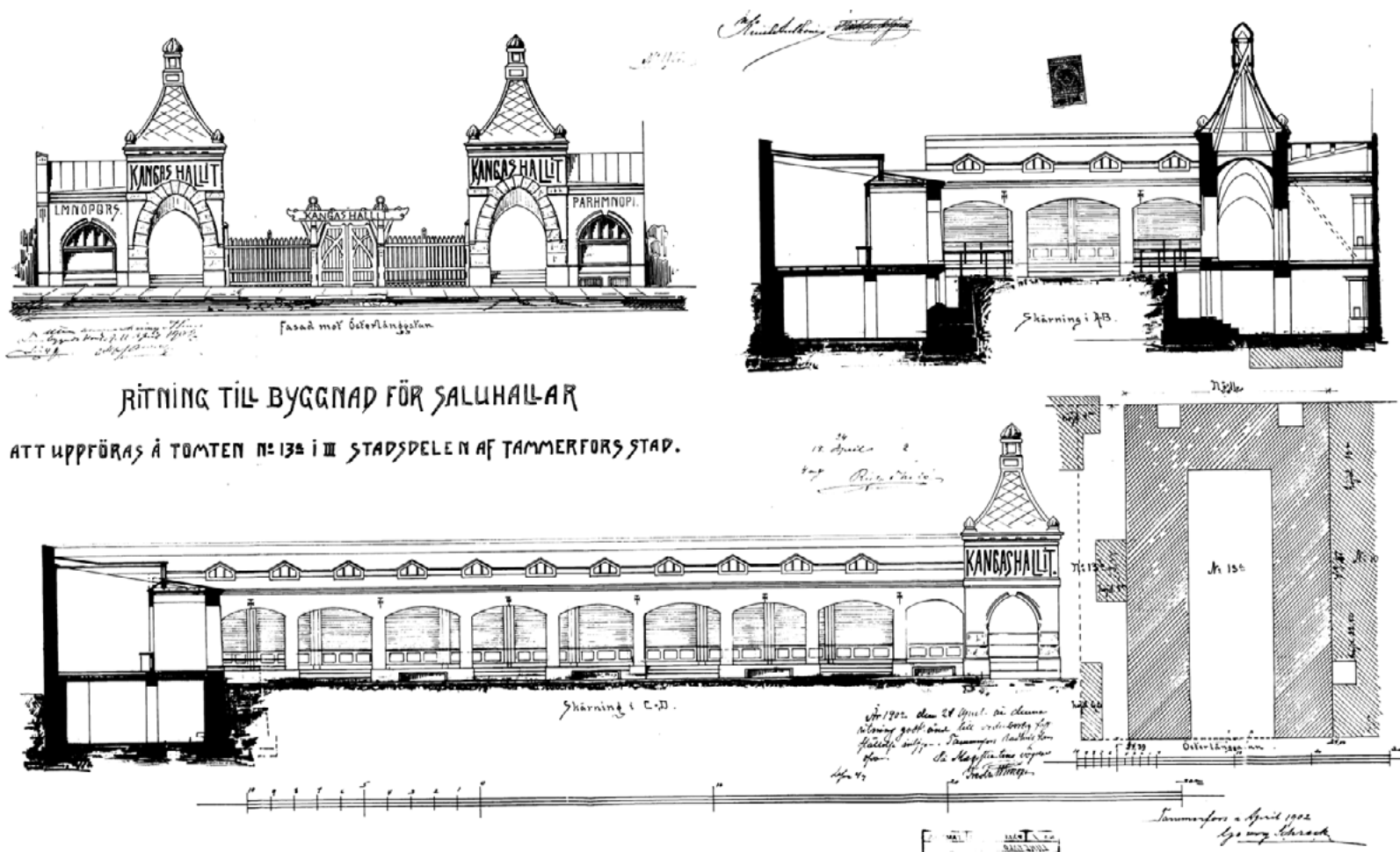
Alkuperäinen juhlavuus tuhoutui sisäänvedetyn sisäänkäynnin poistuesssa, ja lopullisesti pankkirakennus muuttui tavanomaisemmaksi liike- ja toimistorakennukseksi, kun pankkisaliin tehtiin uusi välipohja ja portaat johtamaan toisen kerrokseen. 90-luvun muutoksilla pankkirakennus muutettiin pieneksi ostosgalleriaksi, linkiksi keskustorin ja Sokoksen ostoskeskuksen välille.

Rakennuksen muutokset sen julkisivuissa kuvaavat 1990-luvun nousukautta, ja aikansa suunnitteluihanteita. Postmodernistiset lisäykset ovat kuitenkin päälleliimatun oloisia- ja niistäkin olennaisimmat osat on jo ehditty muuttamaan takaisin arkisemmaksi arkkitehtuuriksi. Vиноjen sisäänkäyntien ja pohjien yhteys on kadonnut muutosten myötä. Selkeimpänä kerrostumana 90-luvusta on sisäpihan ilmastoitukonehuone, joka ei kuitenkaan näy kuin sitä tietoisesti etsivälle- ja lähinnä ilmakuista.

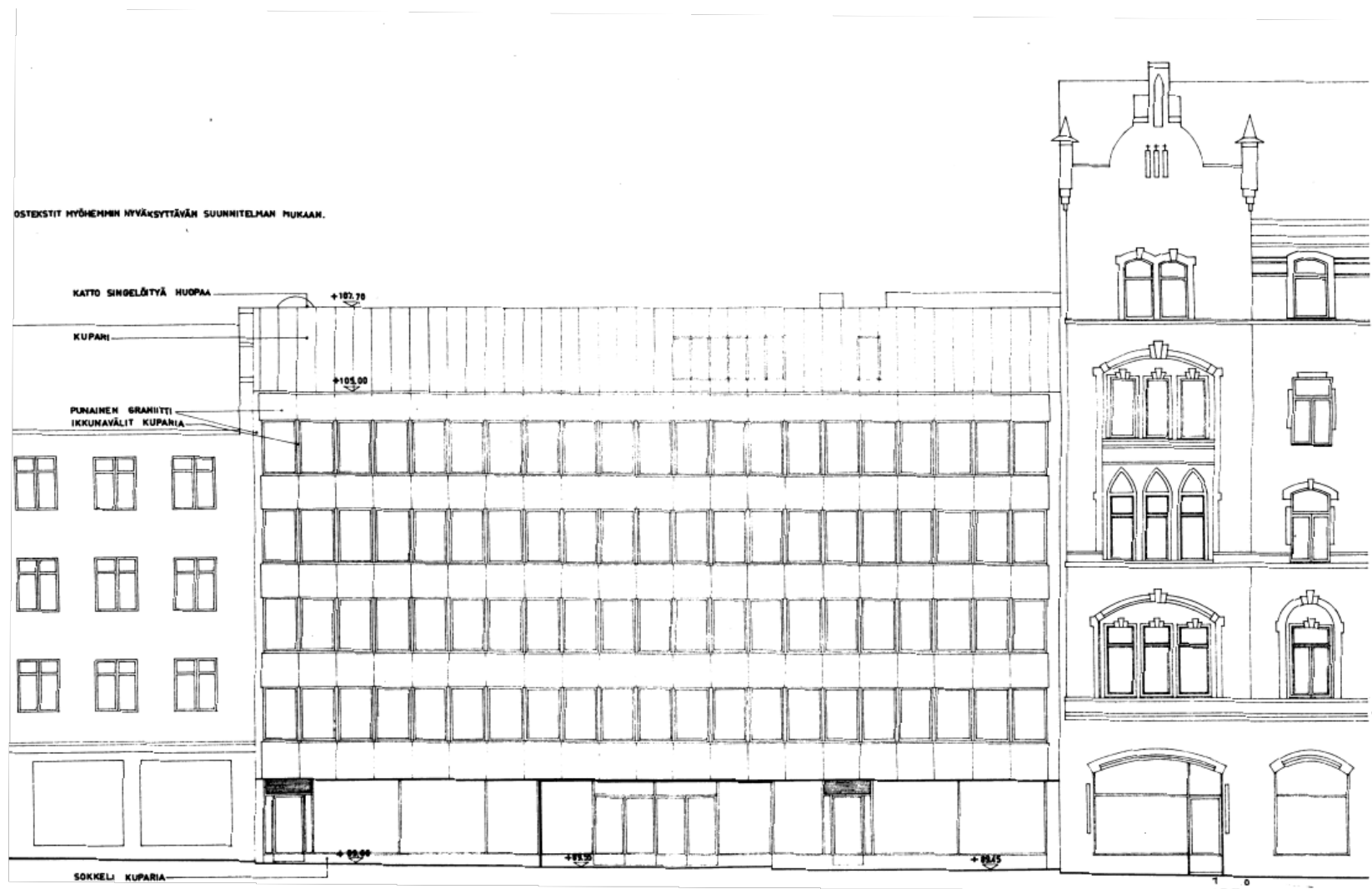
MUUTOKSENSIETOKYKY

Mikäli rakennuksesta haluttaisiin säästää aikakautensa ilmiöitä ja muotoja, tulisi nauhajulkisivuja korostaa, ja avata rakennusta enemmän maantasokerroksesta jotta se toimisi aukiomaisena ja kutsuvampana linkkinä kohti kauppahallia. Postmodernistisillä liiketoiminnan mainoslaitteilla ei ole erityisiä ansioita, tai syitä, jonka takia niitä pitäisi säilyttää. Ne ovat tärkeitä rakennuksessa toimivien liikeyritysten näkyvyyden kannalta. Mainoslaitteet ovat kuitenkin ristiriidassa alkuperäisen Sirenien arkkitehtoonisen ajatuksen kanssa, jossa mainoslaitteet pyrittiin integroimaan nauhajulkisivuun vertikaalisina aiheina. Rakennuksen toiminnoista ei pankkitoiminnan poistuttua ole mitään erityisen omaleimaista tai arkkitehtuurin kannalta ratkaisevaa, ja se voisi olla yhtä hyvin toimisto- kuin liiketiläkäytössä. Asuntojen rakentaminen toimistotaloon ei olisi helppoa eikä rakennuksen alkuperäisen hengen mukaista, koska se vaatisi huomattavia muutoksia. Kaupunkikuvallisesti rakennus on aina ollut sivuosassa, ja ellei sen edustamia arvoja katsota erityisen tärkeiksi kulttuurihistoriallisessa mielessä, ei rakennuksen palauttamiselle pankkitoiminnan tapaiseen toimistokäyttöön ole erityisiä perusteita.

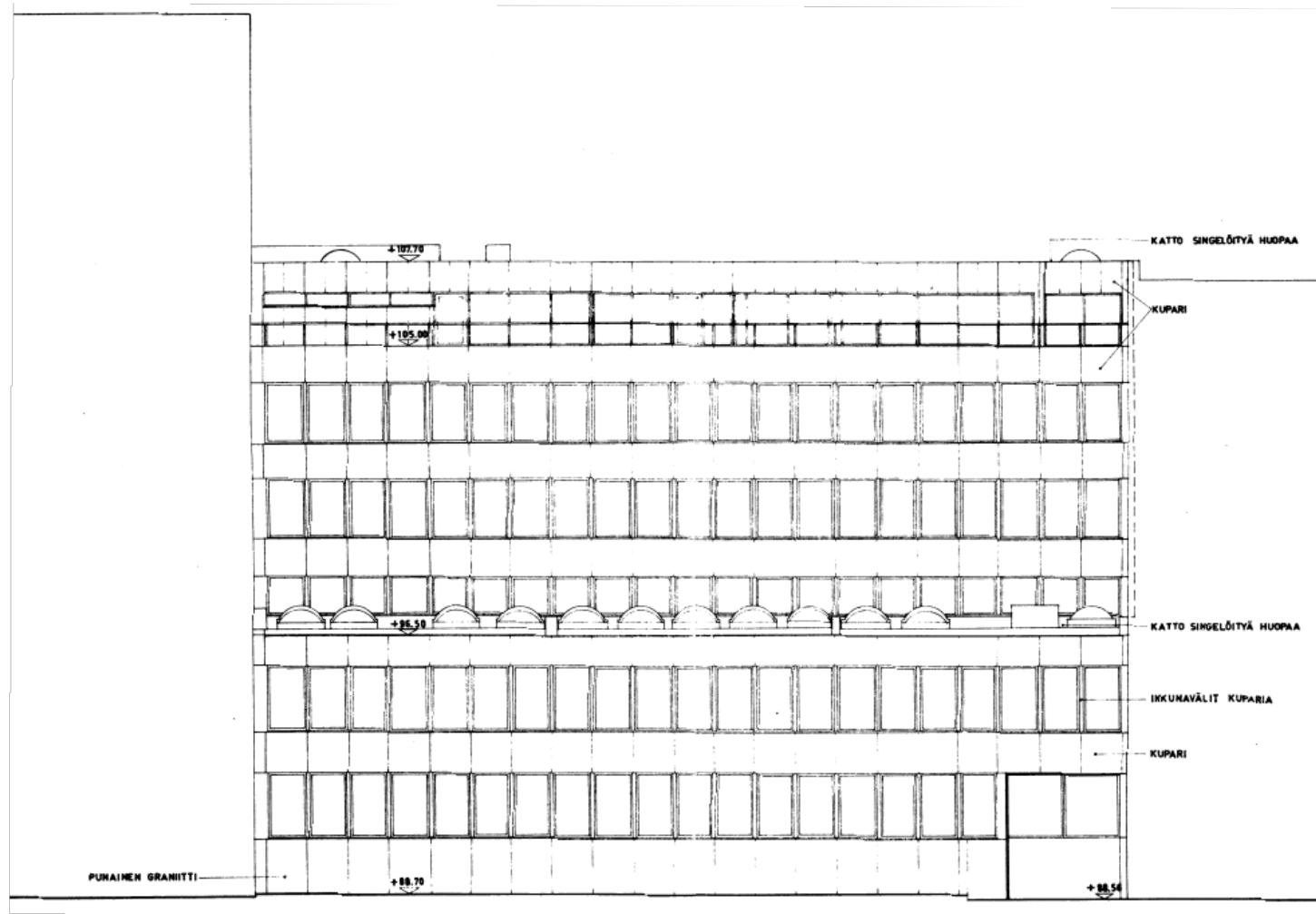
LIITEPIIRUSTUKSET

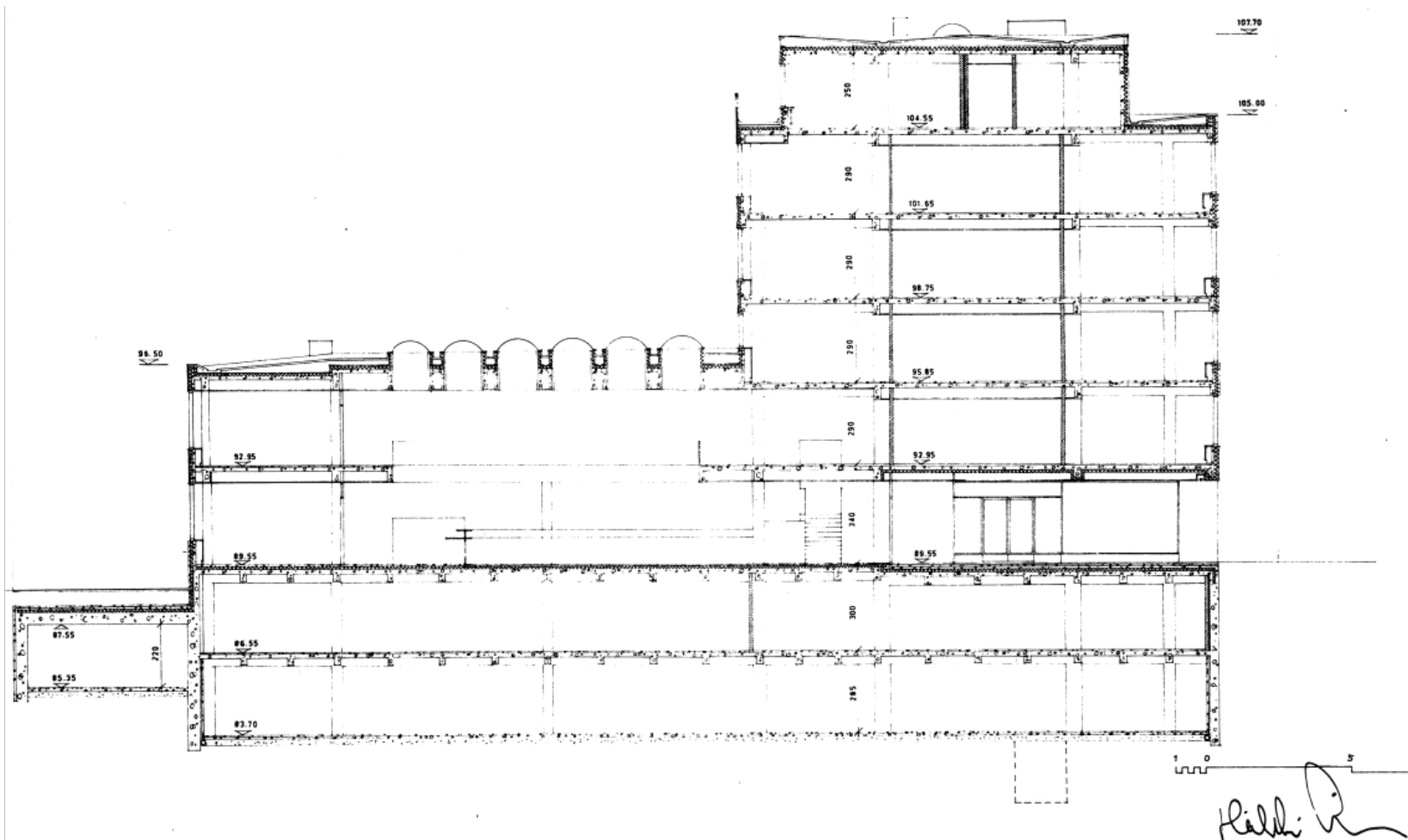
Tampereen kangashallien suunnitelma 1902, Georg Schreck. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

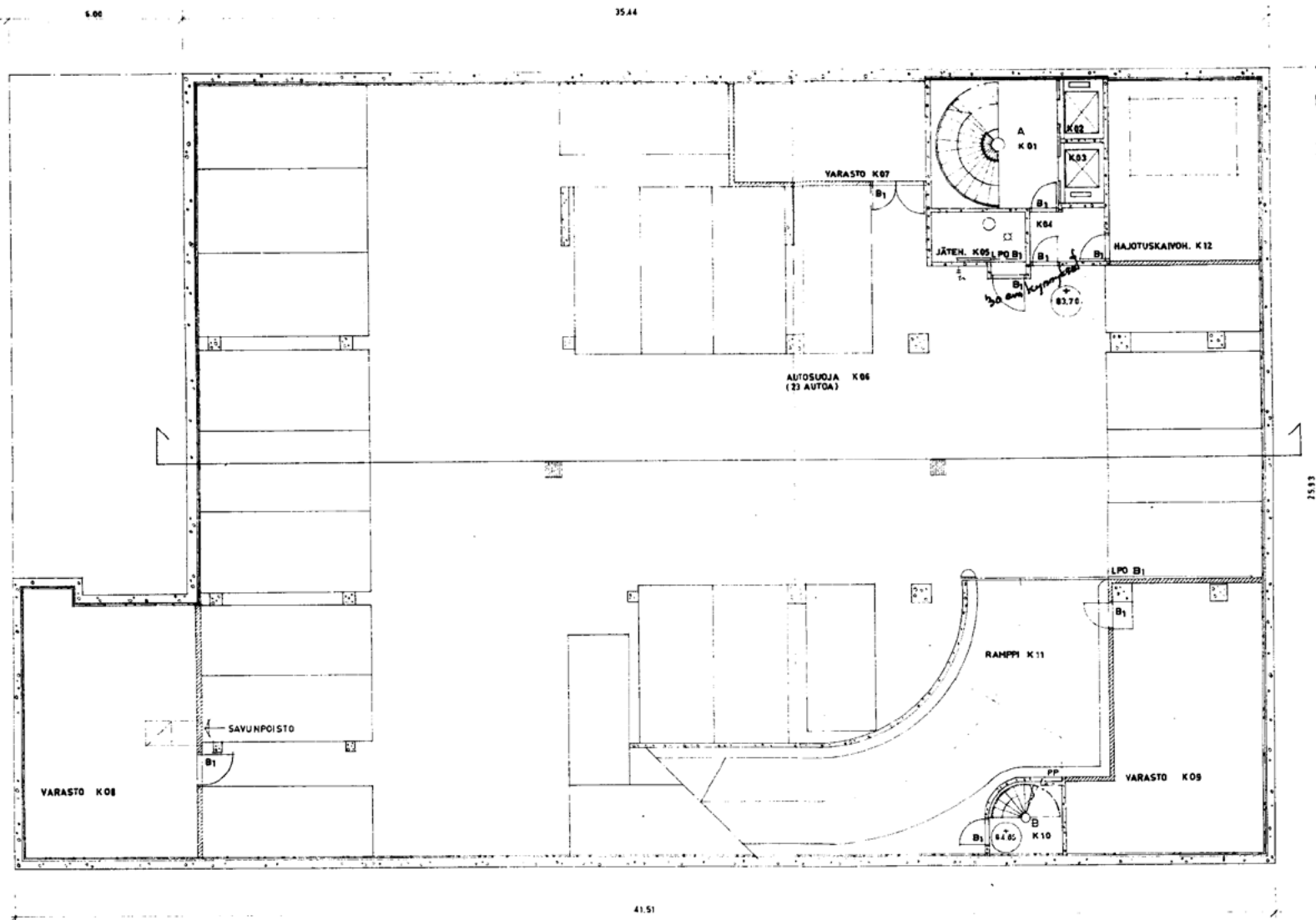
Hämeen työväen säästöpankki, julkisivu Aleksis Kiven kadulle itään. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

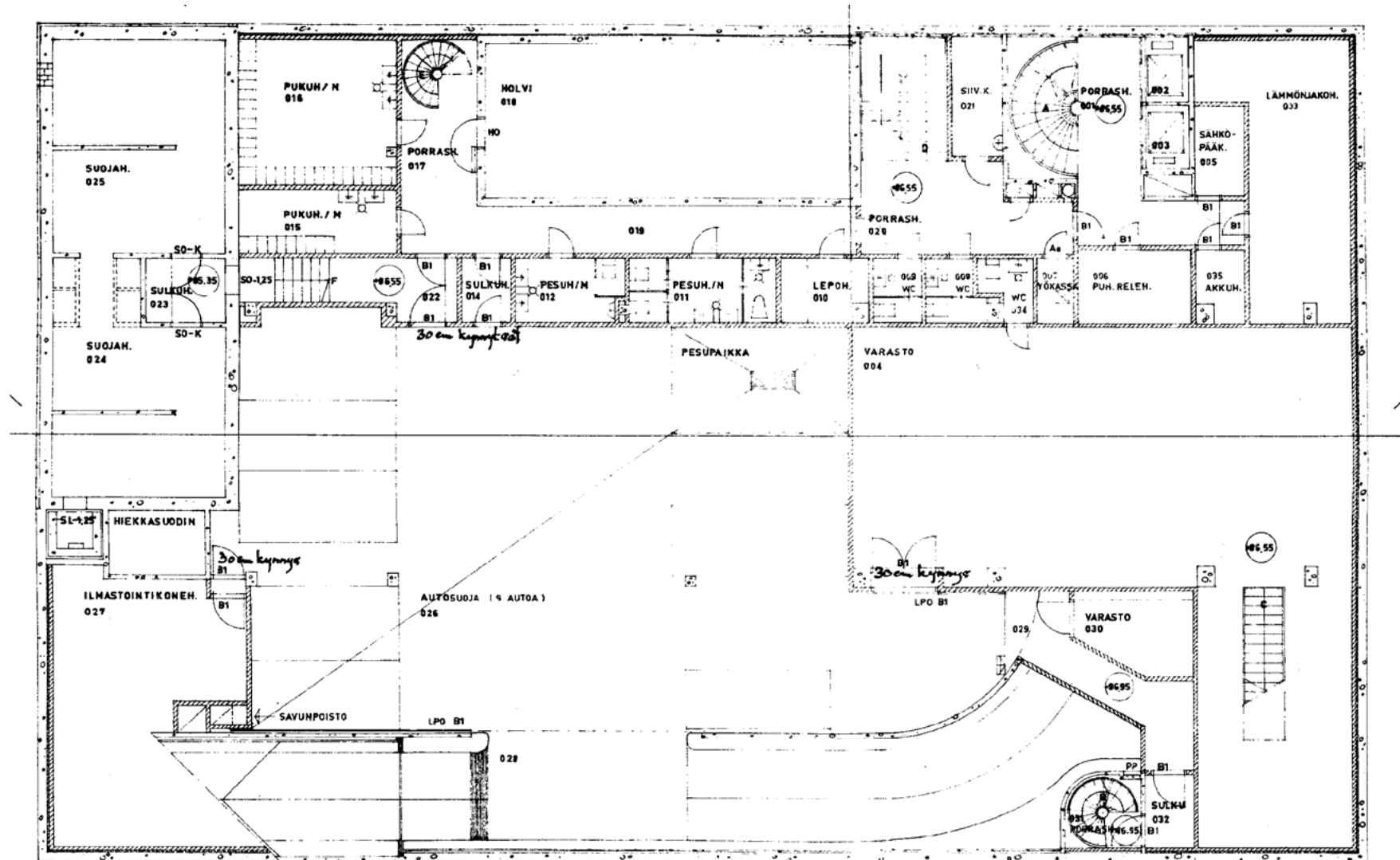
Hämeen työväen säästöpankki, julkisivu sisäpihalle, länteen. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

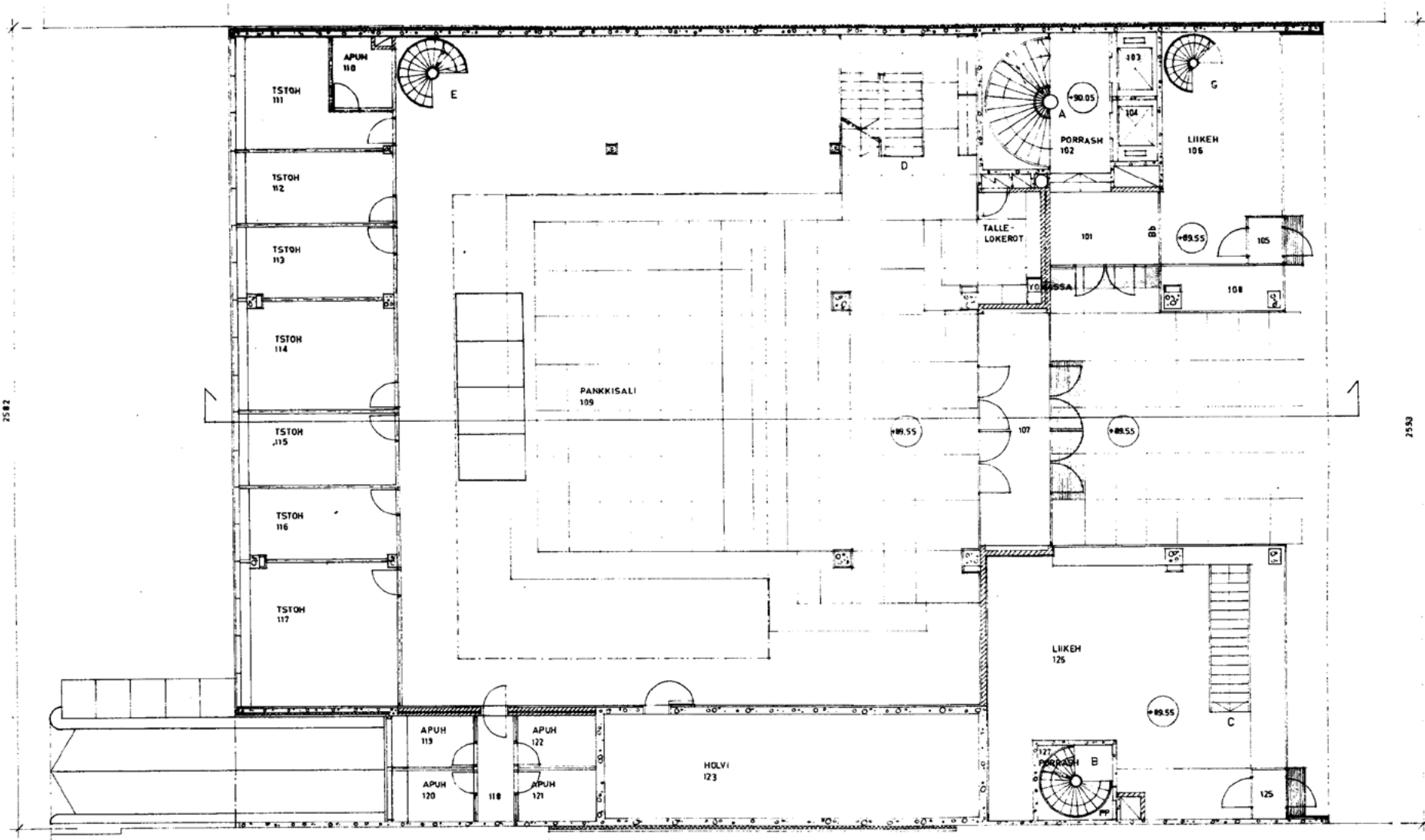
Hämeen työväen säästöpankki, leikkauspiirros.
 Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

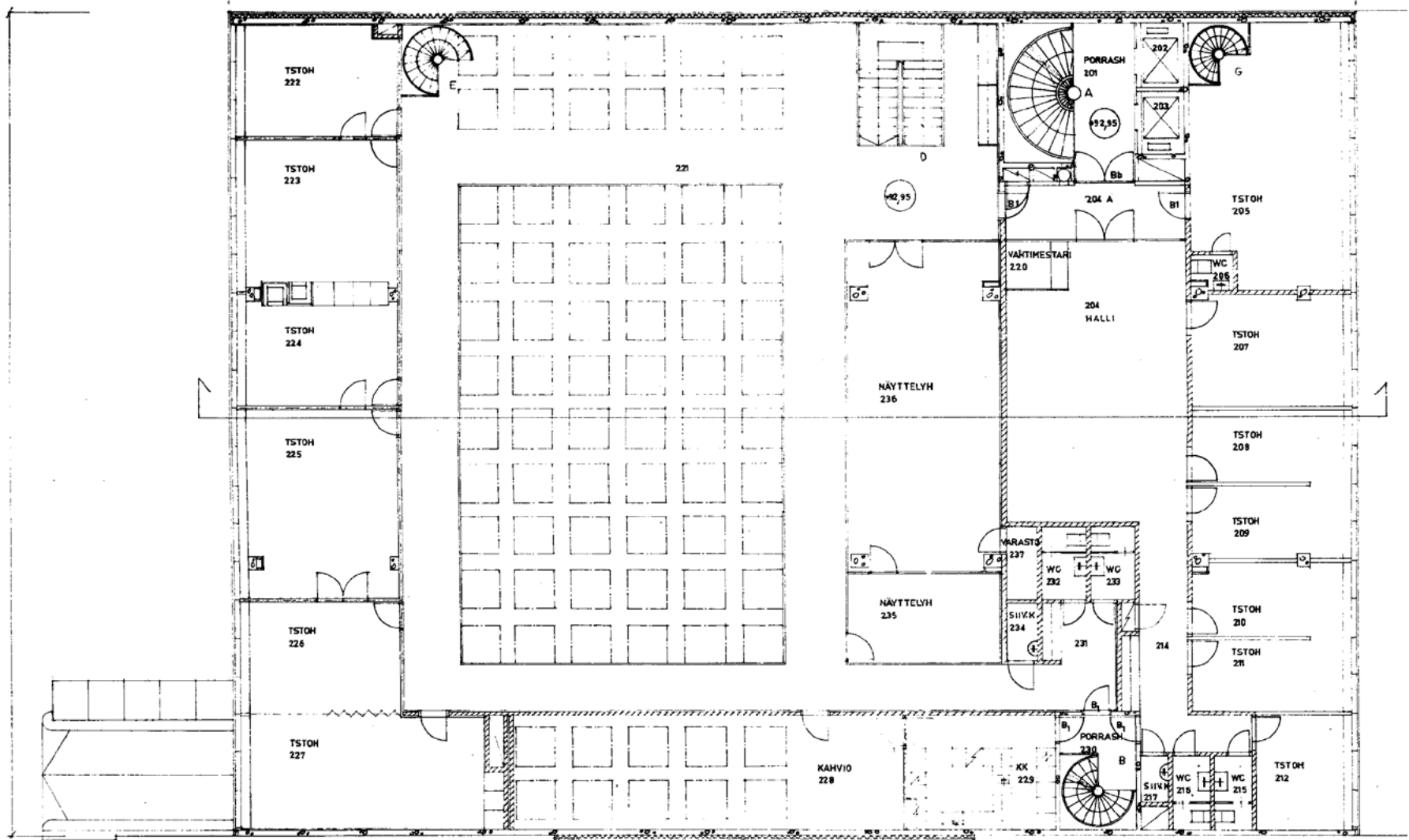
Hämeen työvään säästöpankki, alimman kellarikerroksen pohjapiirros. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

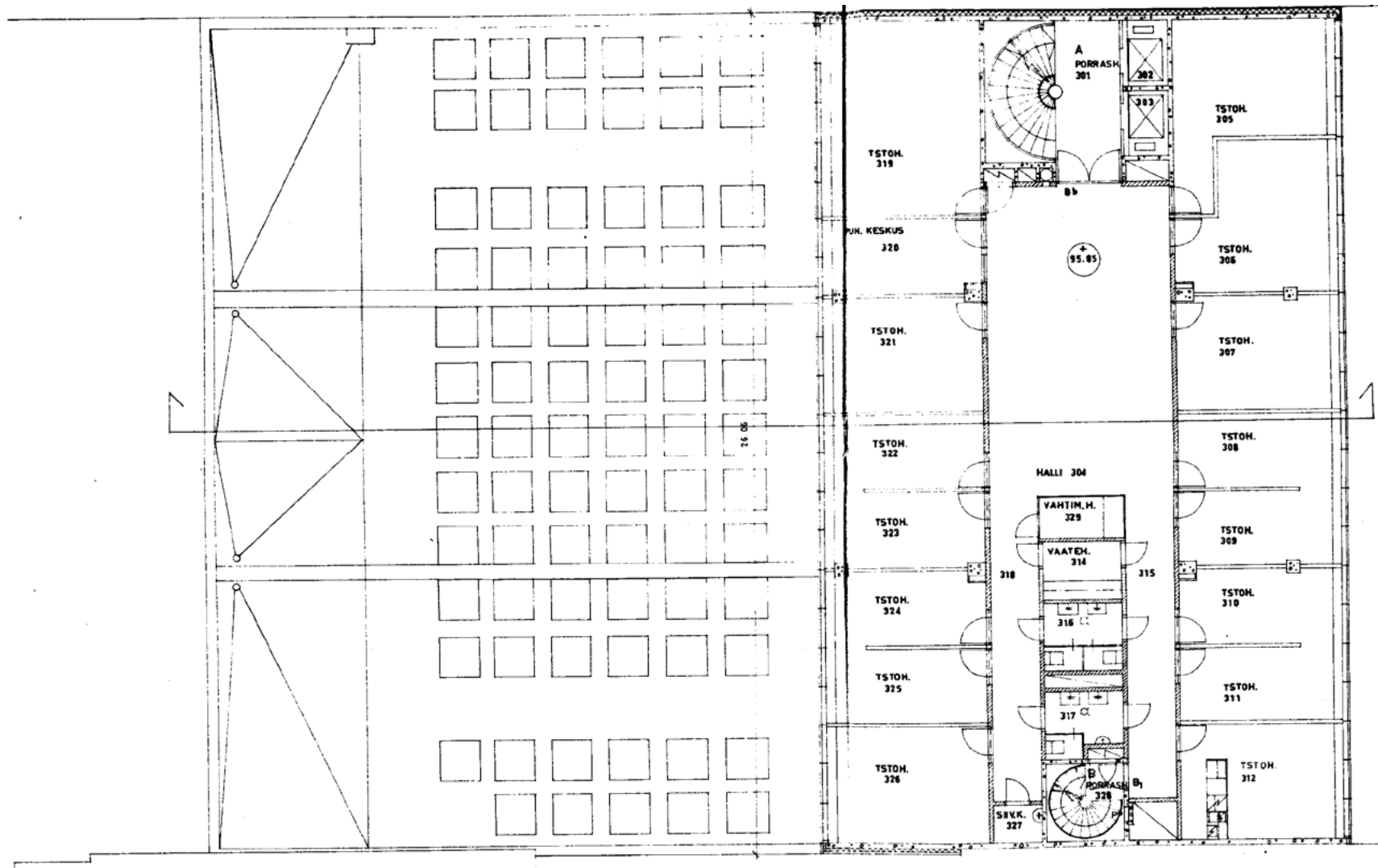
Hämeen työväen säästöpankki, ylemmän kellarikerroksen pohjapiirros. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

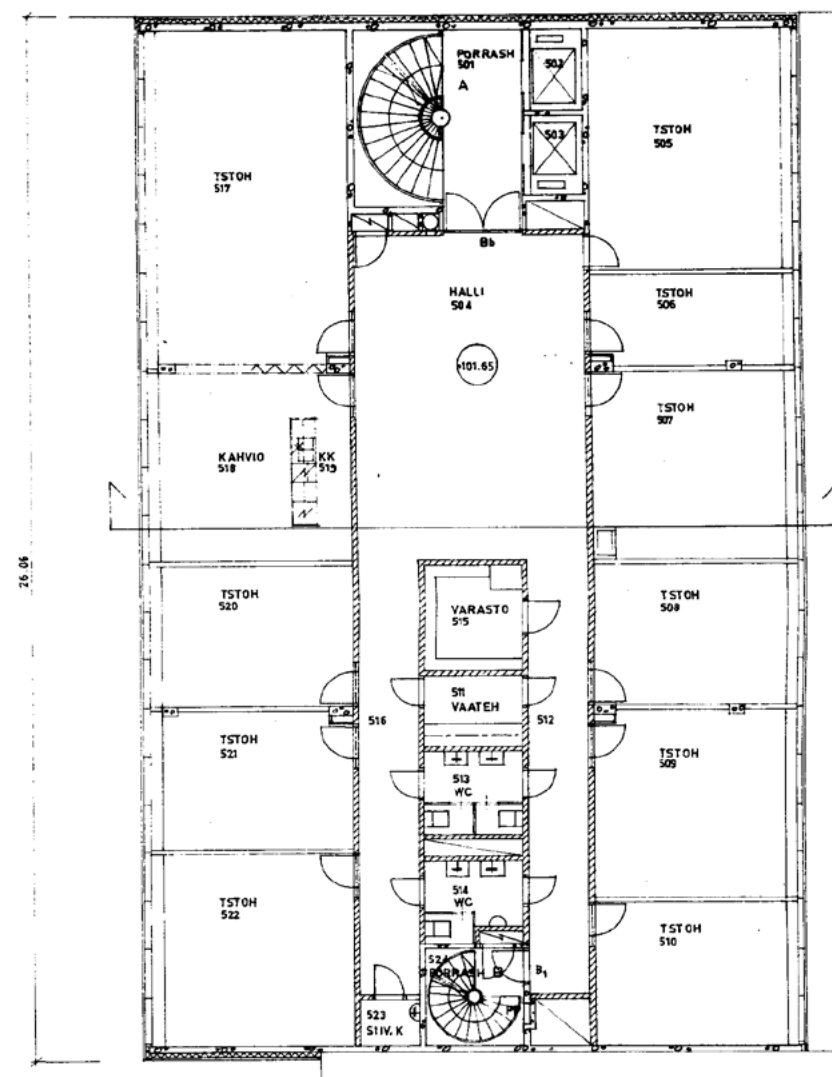
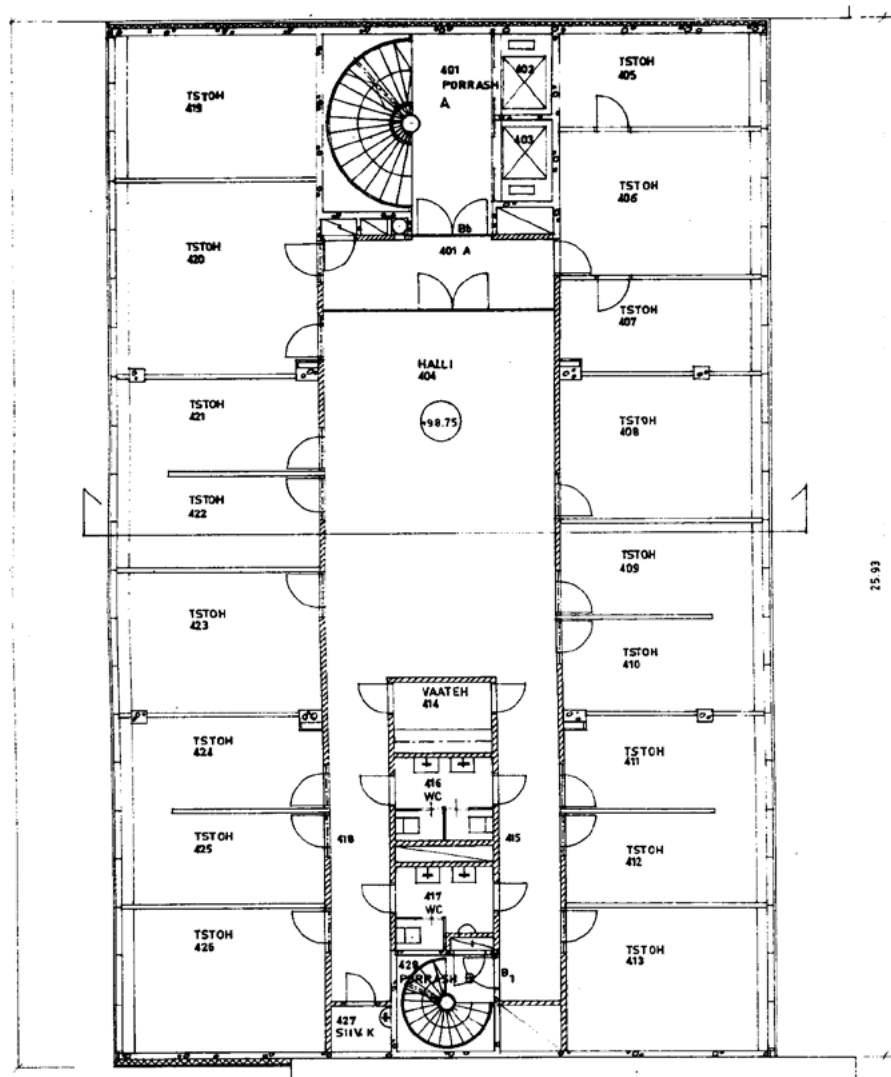
Hämeen työväen säästöpankki, 1.kerroksen pohjapiirros. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

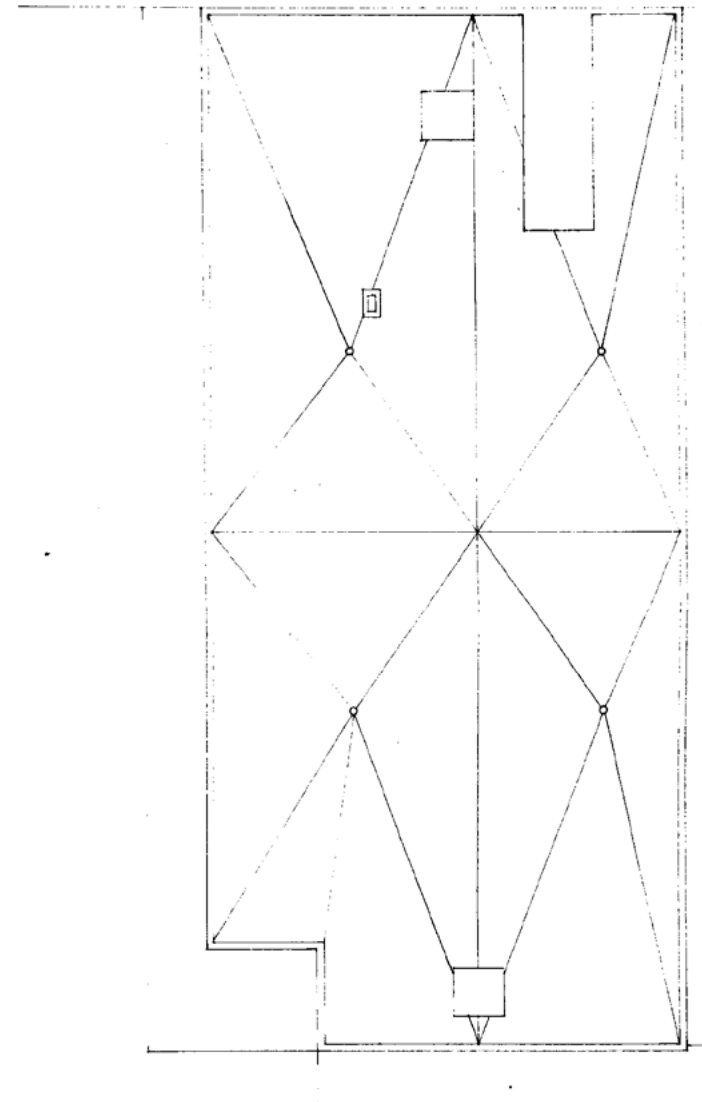
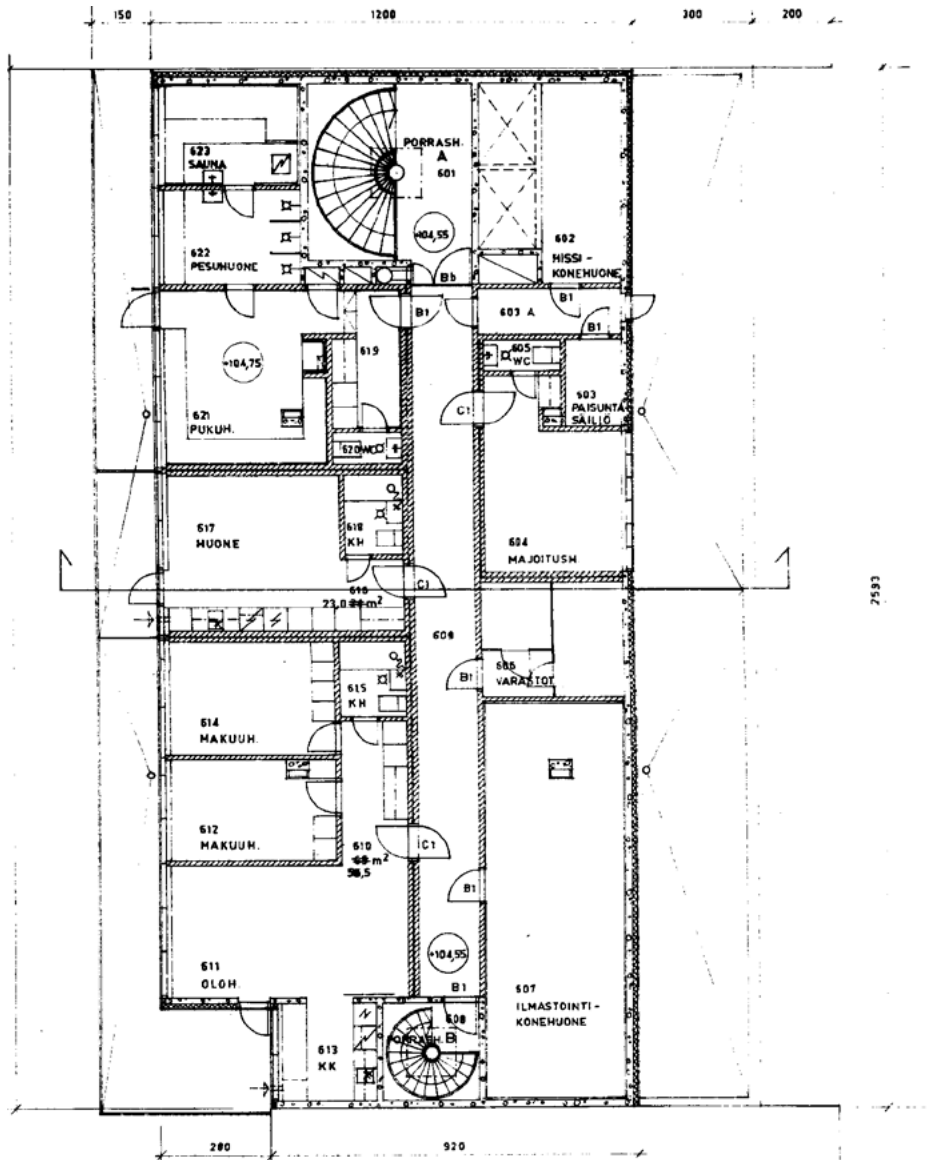
Hämeen työväen säästöpankki, 2.kerroksen pohjapiirros. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

Hämeen työvään säästöpankki, 3.kerroksen pohjapiirros. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

Hämeen työväen säästöpankki, 4. ja 5. kerroksen pohjapiirrokset. Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

Hämeen työväen säästöpankki, 6.kerroksen pohjapiirros ja kattopiirros.
 Arkkitehtitoimisto Kaija ja Heikki Siren 26.6.1964. Tampereen rakennusvalvonnan arkisto.

KRONOLOGINEN TAULUKKO HÄMEEN TYÖVÄEN SÄÄSTÖPANKKI

1800 tuntematon.

1901 tampereen rakennuskonttoori/SCHRECK kangashallit

1964 HTSP Kaija ja Heikki Siren pankkirakennus.

1976 Kahvilan muutos pankkitiloiksi Arkkitehtitoimisto Kosti Kuronen

1991 Sisäänkäynti tuulikaappi ja katokset kauppahalliin, pankkisaalon muutokset, osittainen uusi välipohja. Arkkitehtikonttori Petri Pussinen

1995 Ilmanvaihtokonehuone sisäpihan puoleiselle katolle.
Arkkitehtikonttori Petri Pussinen

1996 Ylimmän kerroksen parvekkeiden lasitus.
Arkkitehtuuritoimisto Matti Silvennoinen.

1999 Ravintola Astorin uusi sisäänkäynti tuulikaappi.
Arkkitehtuuritoimisto Lairto Ky

2004 Hissien uusiminen

2015 Entisen pankkisalalin välipohjan muutokset, uusia liiketiloja toiseen kerrokseen, Mainoslaite julkivuun sisäänkäynnin yhteyteen.
Rakennusarkkitehti Teuvo Vastamäki.

LÄHDELUETTELO

Käytetyt kirjalliset lähteet:

1. Leskinen & Jaakola, Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998, Tampereen kaavoitusyksikkö..
2. Tampereen kaupunki / MY Arkkitehdit:
Tampereen keskustori Rakennetun ympäristön selvitys ja nykytila 2017.
3. Kaikki ja ei mitään Arkkitehdit Kaija + Heikki Siren, Suomen arkkitehtuurimuseo 2020
4. Kaija + Heikki Siren arkkitehdit - arkkitehtit 1976.
5. Eino Lyytinen Työväen pankki STS ja edeltäjät 1909-1984.
6. HTSP vuosijulkaisut 1950-1970.

Käytetyt arkistot ja niiden lyhenteet:

Tampereen kaupunginarkisto
Tampereen kaupungin rakennusvalvonnan arkisto
Tampereen kaupunki Vapriikin SIIRI kuva-arkisto
Tampereen työväenmuseum Verstas